

Dr. Tószegi Zsuzsanna*

A MAGYAR SZELLEMITULAJDON-VÉDELMI RENDSZER, VALAMINT A HATÓSÁGI FELADATKÖR KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE A MILLENNIUMTÓL NAPJAINKIG

„... a találmányokból fakadó szabadalmi jog az emberiség fejlődésének egyik leghatalmasabb előmozdítója.

Hogy vajjon ezzel együtt járt-e az emberiség boldogítása is, olyan kérdés, amelyre nagyon nehéz a válaszadás.”¹

Schilling Zoltán

A millennium lázában égő, az idő tájt hatalmas fejlődésnek örvendő ország nemcsak a jól ismert ezredéves kiállítással, de számos új létesítmény átadásával is ünnepelte a honfoglalás 1000. évfordulóját. 1896-ban avatták fel a budapesti *Nagykörutat* és a *földalatti vasutat*, ekkor adták át a forgalomnak a mai *Szabadság hidat*, az *Újpesti vasúti hidat*, a *Vaskapucsatornát* és több vasútvonalat. Szinte lehetetlen számba venni, hány új intézményt hoztak létre: múzeumokat – köztük a *Szépművészeti*, a *Közlekedési*, a *Mezőgazdasági Múzeumot* – létesítettek, és a *Vígszínházat* is ekkor alapították.

Az 1896-os esztendő a magyar iparjogvédelem szempontjából is fontos mérőföldkő: ekkor alapították a *Magyar Királyi Szabadalmi Hivatalt*, amely – többszöri névváltozás, hatás- és feladatkör-módosulás után – *Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala* néven 2016-ban ünnepelte fennállásának 120. évfordulóját.

A hivatal története elválaszthatatlan a magyar szellemitulajdon-védelmi rendszer kialakításától és fejlődésétől. Az iparjogvédelmi hatóság az elmúlt bő évszázad túlnyomó részében kezdeményező szerepet töltött be a hatáskörébe tartozó jogszabályok kidolgozása terén.

A magyar iparjogvédelem meghatározó személyiségei – szinte kivétel nélkül – valamilyen formális kapcsolatban voltak és vannak a hivatallal. A nemzetközi szinten kimagasló tudással bíró szakemberek proaktív módon vettek és vesznek részt a kodifikációs tevékenységben éppúgy, mint az államközi kapcsolatok kiépítésében és elmélyítésében.

Intézménytörténeti munkát nehéz hitelesen megírni az eredeti források nélkül – márpedig a magyar iparjogvédelmi hatóság megalakulás utáni első évtizedeinek irattári dokumentumai megsemmisültek – nagyobb részben az 1956. évi levéltári tűzvész, kisebb részben az időnként meggondolatlanul elvégzett selejtezés következtében. A háborús károk nem kí-

* Egyetemi docens, tudományos újságíró.

¹ Schilling Zoltán: A szabadalmi jog és a technika fejlődésének párhuzama. Szabadalmi Közlöny, 1936, 14. sz., p. 185.

mélték azoknak a minisztériumoknak a levéltárait sem, amelyek törvényességi felügyeletet gyakoroltak a hivatal felett. A sorozatos katasztrófák miatt sajnos nincs remény arra, hogy valaha is megszülethessen a magyar iparjogvédelmi hatóság első évszázados történetének hézagmentes, hiánytalan feldolgozása. Szerencsére az utóbbi évtizedek irattári dokumentumai rendelkezésre állnak; emellett 1990 óta minden évben elkészült és szabadon hozzáférhető a hivatal magyar–angol nyelvű éves jelentése.²

A terjedelem adta kereteken belül tanulmányunk bemutatja az elmúlt bő évszázad alatt a hatósági feladatok ellátásával felruházott intézmény történetével szoros kölcsönhatásban álló, a nemzetközi és hazai társadalmi feltételek közepette kialakult jogszabályi környezetet, majd a töredékesen fennmaradt dokumentumok alapján felvillant néhány mozaikot a hivatal történetéből. A szerző természetesen támaszkodott az eddig megjelent forrásmunkákra és történeti visszatekintésekre, de az összefoglaló munkák kivonatosítása helyett arra törekedett, hogy a figyelmet a kevésbé ismert közleményekre is ráirányítsa.³

A találmányi szabadalom

„... a szabadalom nemcsak a feltaláló jutalma, hanem ellenszolgáltatása annak a kulturális tevékenységnek is, amelyet a feltaláló a találmányának kötelező leírásával és a szükséghez mért ábrázolásával is, az állam pedig ennek a leírásnak és a hozzá tartozó rajznak a sokszorosításával és az érdeklődőknek rendelkezésére bocsátásával kifejt. Ez a szabadalmi jog fejlődésének ezidőszerint a legmagasabb foka, mert az állam a feltalálónak adott kizárólagos jog ellenében gondoskodik az emberiség fejlődéséről, tehát a köz érdekeiről is, amennyiben a találmányokban megnyilvánuló hatalmas, nagy és újat alkotó erőt az emberiség kulturájának szolgálatába állítja.”⁴ Schilling Zoltán, a Szabadalmi Bíróság egykori elnöke fogalmazta meg így gondolatait a szabadalom mibenlétéről.

A szabadalmi jog fejlődésében három fontos szakaszt különböztethetünk meg:

- az első, hosszan tartó korszak a fejedelmi, királyi kegyen alapuló privilégiumok kora;
- a második fejlődési periódusban már főként a feltalálói tevékenység lett a kiváltságos jogok forrása;

² Az utolsó évről szóló beszámoló a következő címen érhető el: <http://www.sztnh.gov.hu/hu/mivel-fordulhatok-a-hivatalhoz/tajekoztatas/kiadvanyok/a-hivatal-eves-jelentesei-0>. A korábbi dokumentumok elérhetősége: A hivatal éves jelentései – archívum: <http://www.sztnh.gov.hu/hu/a-hivatal-eves-jelentesei-archivum>.

³ Az összefoglaló források: *Szála Erzsébet* (szerk.): *Fejezetek a magyar szabadalomtörténetből*. Régi magyar ipari szabadalmak Kempelen Farkas korától a reformkor végéig, 1782–1848. Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba 2002; *Benke Zsófia* (összeáll.): *Iparjogvédelmi dokumentumok*. Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2003 + CD-ROM; *A magyar iparjogvédelem 75 éve*. Országos Találmányi Hivatal, Budapest, 1961; *Szarka Ernő*: *Iparjogvédelem Magyarországon – 100 éves a Magyar Szabadalmi Hivatal*. Magyar Tudomány, 41. évf. 2. sz., 1996, p. 207–227; *Tószegi Zsuzsanna*: (szerk.): *Egy hivatás 120 éve*. A Magyar Királyi Szabadalmi Hivaltól a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivataláig. Typotex, Budapest, 2016.

⁴ *Shilling*: i. m. (1), p. 181–185.

- a 19. század második felében kezdődött a harmadik szakasz, a „szabadalmi jognak az emberiség fejlődését előbbre vivő, találmányokat inicializáló hatása”.⁵

A világon először a feltalálók és a találmányok védelmét az 1474. évi *Velencei Dekretum* szabályozta. Az Angliában a parlament által 1623-ban beiktatott törvény, a *Statute of Monopolies*⁶ már tartalmazta a modern szabadalmi törvények legfontosabb elemeit.⁷ A Schilling Zoltán által szellemesen „parlamentaktának” nevezett jogszabály leszögezi: az „első és valóságos feltaláló” a találmányára 14 évre szóló szabadalmat kaphat. Ezt követően Franciaország, Észak-Amerika és Bajorország 1791-ben, Belgium és Hollandia 1817-ben, Spanyolország 1820-ban szabályozta a feltalálók szellemi teljesítményének a védelmét.⁸

A magyar szabadalmi rendszer kialakulása

Hosszú évszázadokon át, sok más országhoz hasonlóan, Magyarországon is adtak ki az uralkodók privilégiumokat különféle kereskedelmi és ipari tevékenységekre. A királyi kegyen alapuló kiváltságok adományozásának sokáig nem volt feltétele a feltalálói tevékenység. A privilégiumot vámszedésre, vásártartásra, iparcikkek gyártására és eladására stb. adták ki. Később egyes személyek egész iparágak felvirágoztatására, gyárak alapítására részesültek privilégiumban. A királyi felségjogok közé tartozott a kiváltságlevelek kiadása, amelyek kötelező záradéka, a „salvo jure alieno” (mások jogainak sérelme nélkül) azt jelentette, hogy a privilégiumban meghatározott jogokat csakis harmadik személyek jogait nem sértve lehetett gyakorolni.⁹

A *Habsburg Birodalomban* legelőször 1672-ben adtak ki ún. gyári szabadalmat. E privilégium célja a fejletlen ipar fellendítése volt; a kiadás feltételeit nem szabályozták törvényen. A levéltári források alapján az első szabadalomlevelet *I. Lipót* adta ki a „linzi Sind Keresztélynek gyapjúsövet gyárra”.¹⁰ A gyári szabadalmak az első időszakban nem kötődtek feltalálói tevékenységhez, de egy évszázad múltán már egyre több, találmányhoz kapcsolódó gyári szabadalmat adtak ki. Az első ismert magyar feltalálónak *Madruczy Andrást* tekinthetjük, aki 1770. január 13-án kapta meg az adománylevelet *Mária Teréziától*, mégpedig festékgyártásra.¹¹

Ausztriában az első, a „találmány fennforgását előfeltételnek tekintő” osztrák szabadalmat 1709-ben adta ki az uralkodó. Az *I. József* által bevezetett rendszer lényege – kisebb-nagyobb

⁵ *Shilling*: i. m. (1), p. 185.

⁶ Statute of Monopolies: <https://www.britannica.com/topic/Statute-of-Monopolies>.

⁷ Szabadalmak az UNESCO Világemlékezet Listáján: <http://www.unesco.hu/kommunikacio-informacio/vilagemlekezet-program/szabadalmak-unesco>.

⁸ *Shilling*: i. m. (1), p. 182.

⁹ Jelentés a m. kir. Szabadalmi Hivatal 10 évi működéséről (1896–1906). Közlétesíti a M. Kir. Szabadalmi Hivatal elnöke. Pallas, Budapest, 1907, p. 14.

¹⁰ *Bittó Béla*: Szabadalmi intézményünk történeti előzményei. Szabadalmi Bíróság, Budapest, 1943, p. 10.

¹¹ *Szarka Ernő*: Szabadalmi oltalom Magyarországon. In: 100 éves a szabadalmi rendszer Magyarországon. A Magyar Iparjogvédelmi Egyesület Közleményei. Különszám. MIE, Budapest, 1996, p. 13–41.

módosításokkal – gyakorlatilag egy évszázadnál tovább érvényesült. Az ipari kiváltságokra vonatkozó feltételeket nem rögzítették törvényekben – a szabadság megadása császári-királyi kegy volt. Az oltalmak többségét 10-30 évre adták meg, de előfordultak időbeli korlátozás nélküli szabadalmak. II. Ferenc császár 1794. december 24-én kelt, a találmányokról szóló szabályzata komoly előrelépést jelentett, azonban számos kérdést nyitva hagyott. A találmányt elsőként bejelentő feltalálónak elsőbbséget biztosítottak, vizsgálták a szabadalom hasznosságát, az előfeltételek fennállását viszont csak esetenként vették górcső alá.¹²

Magyarország számára az 1820. december 8-án kelt osztrák szabadalmi törvény mérföldkővet jelentett, miután azt 1822-ben udvari kancelláriai rendelettel, majd helytartótanácsi rendelettel hazánkban is kihirdették. A hatálybalépés után a király a magyar kancellária útján adta ki a 15 évre érvényes magyar szabadalmat. A kérelmeket csak latinul, Magyarország akkori hivatalos nyelvén lehetett benyújtani. A találmányok újdonság voltát és hasznosságát nem tették vizsgálat tárgyává. A megadott szabadalmak után – amelyekről lajstromot vezettek – éves fenntartási díjat kellett fizetni.

Az 1852. évi osztrák szabadalmi törvény nálunk 1853-ban lépett hatályba. Miután az országgyűlés 1844-ben a magyar nyelvet államnyelvvé tette, ez a császári pátens volt az első, amely lehetővé tette magyar nyelvű kérelmek és leírások beterjesztését, amelyek elbírálása azonban továbbra is az udvari kancellárián történt.

Jelentős változást hozott a kiegyezés során Ausztriával megkötött vám- és kereskedelmi szövetség, amely a szabadalmi ügyeket is rendezte. 1867 után nem a császári kancellária, hanem – közös egyetértésben – a magyar és az osztrák ipar- és kereskedelemügyi miniszter adta meg a szabadalmi oltalmakat, amelyek az *Osztrák–Magyar Monarchia* egész területén egyforma elbírálás alá estek: „A szabályszerűleg kieszközlött találmányi szabadalmak mindkét állam területén érvényesnek bírnak.”¹³ Ez az intézkedés azonban nem jelentette azt, hogy a két ország közös szabadalompolitikát alakított volna ki vagy közös intézményt hozott volna létre az ügyek elbírálására: csak a két érintett miniszternek kellett egyetértésre jutnia a kérelmek minősítését illetően.

A fent említett vámszövetség jelentős előrelépést hozott a tekintetben, hogy immár nem az uralkodói kegy folyományaként, hanem szabályozott közigazgatási eljárás lezárultával kaphatták meg a folyamodók a szabadalmat. Az újabb jelentős változásra 1893-ban teremtődtek meg a feltételek, miután az 1893. évi XLI. törvénycikk értelmében a szellemi alkotások kikerültek a vám- és kereskedelmi szövetség hatálya alól, és így 1894. január 1-jétől a szellemi tulajdonra vonatkozóan Magyarország teljes törvényhozói szabadságot élvezett.

E fordulóponttól kezdve a szabadalmi bejelentésekkel kapcsolatos feladatokat a *Kereskedelemügyi Minisztérium* ipari és szabadalmi ügyosztálya látta el. A korábbi osztrák–magyar közös szabadalmaktól való megkülönböztetés érdekében az önálló magyar szabadalmakat

¹² *Shilling*: i. m. (1), p. 183.

¹³ 1867. évi XVI. törvénycikk a magyar korona országai és Ő Felseje többi királyságai és országai közt kötött vám- és kereskedelmi szövetségről: <http://1000ev.hu/index.php?a=3&param=5317>.

kék papíron kezelték; ezért a szakma „kék szabadalmaknak” nevezi az 1894. január 1. és 1896. február 29. között keletkezett oltalmakat, szám szerint 5791-et. Az 1896-ban megalakult önálló magyar hivatal innen, tehát az 5792-es számtól folytatta a magyar szabadalmi lajstrom sorszámozását.

Visszatérve az osztrák–magyar vámszövetségről rendelkező 1867. évi XVI. törvénycikkre: a XVII. cikkben az „arubélyeg- és mustra-ótalomra” – vagyis a védjegyre és a mintaoltalomra – nézve, továbbá az „írói és művészi tulajdonra” – vagyis a szerzői jogi védelemre – vonatkozóan mindkét államterületen szintén a „kölcsonös ótalmazást” kötötte ki a törvényhozás.¹⁴ A későbbiek során a védjegyek oltalmáról az 1890. évi II. törvény, a szerzői jogról pedig az 1887. évi IX. törvény rendelkezett. A mintaoltalomról szóló első magyar törvények viszont csak sokkal később születtek meg.

Az 1895. évi XXXVII. törvénycikk, az első önálló magyar szabadalmi törvény

A kiegyezés utáni fellendülés következtében a 19. század utolsó évtizedére a polgári társadalom jelentős mértékben megerősödött. Az Országgyűlés erre az időre már megalkotta a tőkés termelés viszonyait szabályozó törvényeket: az 1875. évi XXXVII. tc. a kereskedelmet szabályozta, az 1876. évi XXVII. tc. a váltókról rendelkezett, az 1881. évi XVII. tc. pedig a csőd eljárás intézményét vezette be. 1890 óta volt védjegy törvényünk (1890. évi II. tc.), de a szabadalmi jogra vonatkozó önálló magyar törvény még váratott magára.

A magyar kormány – élve az önálló törvényalkotás jogát biztosító, 1893. évi XLI. törvénycikkben foglalt jogaival – megbízta a kereskedelemügyi minisztérium szabadalmi és ipari ügyosztályának vezetőjét, *Schnierer Gyulát*, hogy tanulmányozza a külföldi szabadalmi törvényeket és a szabadalmi hivatalok működését, majd ezek alapján készítse el a magyar ipari és gazdasági viszonyoknak megfelelő szabadalmi törvény tervezetét. A törvényjavaslatot 1894-ben egy „nagy számú tagból álló szaktanácskozmány” elé terjesztették, amely hét napig tartó vita után kidolgozta az országgyűlésnek benyújtandó tervezet szövegét. Schnierer Gyula javaslatai közül elejtették a használati minták oltalmáról szóló, illetve a szabadalmi felügyelői intézményre vonatkozó javaslatokat.¹⁵

Az előkészületek és a parlamenti vita után 1895. július 7-én szentesítették a találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. törvénycikket. A törvény a következő kilenc fejezetből állt:

- I. A szabadalmak tárgya
- II. A szabadalom hatálya
- III. A szabadalmak tartama, megszünte, megvonása és megsemmisítése

¹⁴ XVI. törvény-cikk a magyar korona országai és Ő Felsege többi királyságai és országai közt kötött vám- és kereskedelmi szövetségről. In: Magyar Törvénytar. 1836–1868. évi törvénycikkek. Franklin-Társulat, Budapest, 1896, p. 350–355.

¹⁵ I. m. (9), p. 22.

- IV. A szabadalmi hatóságok
- V. Az eljárás
- VI. Szabadalmi lajstrom, szabadalmi levéltár és szabadalmi közlöny
- VII. Díjak
- VIII. A bitorlások és a büntetések
- IX. Átmeneti és zárhatározmányok

A törvény alaptétele szerint szabadalmazható minden új találmány, amely iparilag értékesíthető; a 15 évig érvényes szabadalom a feltalálót vagy a jogutódját illeti meg. A más országokban honos eljárások közül a magyar jogszabály az ún. bejelentési rendszert honosította meg, vagyis a találmány újdonságtartalmát hivatalból nem tette vizsgálat tárgyává, ugyanakkor azonban megalkotta a felszólalás intézményét.

A 6. § rendelkezett az ún. szolgálati találmányokról: az „állami vagy magánalkalmazásban álló” személy, akinek a teendői közé tartozott, hogy „szakértelmét olyan gyártási eljárások vagy ipari termékek feltalálására használja fel”, amelyek szabadalmi oltalomra képesek, nem volt jogosult szabadalmat kérni a munkaviszonyban vagy szerződéses kötelezettségként létrehozott találmányára.

A törvény IV. fejezete szól az önálló magyar szabadalmi hatóságokról: a *Szabadalmi Hivatalról* és a *Szabadalmi Tanácsról*, amelyek hatáskörét és működésének kereteit is megszabta.¹⁶ A VII. fejezet rendelkezik a fizetendő díjakról: a bejelentésért 20 koronát kellett fizetni, a fenntartási díjak a lehetséges 15 év alatt 40 koronától 500 koronáig terjedtek. A jogszabály külön fejezetben foglalkozik a bitorlással és a büntetésekkel: a szabadalombitorlás kihágásnak minősül, és „hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel ... büntetendő”.

Az első önálló magyar szabadalmi törvénynek a magyar bejelentési kedvre gyakorolt hatása messze felülmúlta a várakozásokat. Az 1896-tól 1906-ig terjedő évtizedben évente átlagosan 3556 találmányi bejelentés érkezett a hivatalhoz. Egy előadóra évenként átlag 407 bejelentés műszaki felülvizsgálata jutott. A bejelentők száma is jelentősen emelkedett: „míg 1895. év előtt hazánk állampolgárai közül évenként alig 300 kért és kapott szabadalmat, addig azóta ezeknek a száma megkétszereződött ... pedig a most érvényben álló szabadalmi törvény sokkal súlyosabb föltételekhez köti a szabadalom engedélyezését, mint a régi ... szabályok.”¹⁷

A szabadalmi jog fejlődése 1895 után

Az idők során számos törvénytervezet készült az 1895. évi szabadalmi törvény megújítása érdekében, de hosszú időn át egyiket sem sikerült elfogadtatni, így az első önálló magyar törvény – sok-sok módosítással, kiegészítéssel – lényegében 75 éven át volt hatályban. Fontos

¹⁶ 1895. évi XXXVII. törvénycikk a találmányi szabadalmakról: <http://1000ev.hu/index.php?a=3&param=6599>.

¹⁷ I. m. (9), p. 27.

változásokat eredményezett az ország 1908. évi csatlakozása a *Párizsi Unió Egyezményhez*. A két világháború miatt szükségessé vált a törvény rendelkezéseinek időleges módosítása. A törvény háromnegyed évszázados hatálya alatt kétszer változtatták meg a hivatal szervezeti és működési formáját: 1920-ban szabadalmi különbíróssággá szervezték át, majd 1949-től hatás- és feladatköre jelentős módosításon esett át. A későbbi fejezetekben az 1920., 1927. és 1949. évi változásokról részletesen szólunk.

A szabadalmi, védjegy- és mintaoltalmi jogszabályok egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1949. évi 8. számú törvényerejű rendelet fontos változásokat vezetett be: a szabadalmazhatóság előfeltételei között például megfogalmazta a „haladást”: „Szabadalmazható minden haladást jelentő új találmány, amely iparilag értékesíthető.”¹⁸ A tvr. 3. §-a bevezeti az újdonságvizsgálati rendszert. Ez a jogszabály intézkedik az iparjogvédelmi hatóságok átszervezéséről is.

A II. világháború utáni évtizedekben végbement társadalmi-gazdasági változásoknak egyre kevésbé felelt meg a 19. század végén életbe léptetett, sokszor módosított szabadalmi törvény. Az 1960-as években már fellazult a korábbi központi tervutasításos rendszer, új szelek fűjtak, új igények fogalmazódtak meg. 1968-ban bevezették az ún. új gazdasági mechanizmust, amelynek bizonyos politikai céljai – például a vállalati önállóság növelése, továbbá az export-import tevékenység élénkítése – alátámasztották egy új, korszerű szabadalmi törvény megalkotásának a szükségességét. Az Országgyűlés megtárgyalta és elfogadta az akkori nemzetközi normákkal összhangban álló, 1970. január 1-jén hatályba lépett 1969. évi II. törvényt a találmányok szabadalmi oltalmáról.

A jogszabály legfontosabb alapvetései: a találmányok jogi oltalmára kizárólag a szabadalom szolgál – ezért pontosan meghatározták a szabadalmazhatóság feltételeit. Az új növény- és állatfajtákra is lehetett kérni szabadalmi oltalmat. A törvény meghatározta a szabadalom hasznosítására vonatkozó feltételeket, továbbá leszögezte, hogy a feltalálók bírósági úton érvényesíthetik jogukat. A jogszabály rögzítette az *Országos Találmányi Hivatal* főbb feladatait és a szabadalmi bejelentésekkel kapcsolatos eljárásrendjét.

Az 1969. évi II. törvény bizonyos előírásait 1983-ban egy törvényerejű rendelettel módosították. Ezek közül a legfontosabb a feltalálók, illetve a jogtulajdonosok jogbiztonságának a növelése és a szolgálati találmányokkal kapcsolatos rendelkezések módosítása volt. Az 1969. évi szabadalmi törvénynek még egy jelentős módosítására került sor az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi jogszabályok módosításáról szóló 1994. évi VII. törvényben.

Negyedszázad múltán született meg a mai napig érvényben lévő, többször módosított, 1995. évi XXXIII. törvény, „a politikai és gazdasági rendszerváltás és az európai integráció szülötte”.¹⁹ Az 1995. évi törvény „szabályozási újdonságai” négy témakör köré csoportosíthatók:

¹⁸ A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1949. évi 8. számú törvényerejű rendelete a szabadalmi, védjegy- és mintaoltalmi jogszabályok egyes rendelkezéseinek módosításáról, 2. §. Szabadalmi Közlöny és Központi Védjegy-értesítő, 54. évf. 12–13. sz., p. 117–118.

¹⁹ *Ficsor Mihály*: Tízéves szabadalmi törvényünkről. 1. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 1. sz., 2006, p. 21–40.

- „a szabadalmazhatóság feltételei (a szabadalmi oltalom tárgya);
- a szolgálati és alkalmazotti találmányokra vonatkozó szabályok;
- a szabadalmi oltalom tartalma, korlátjai és terjedelme;
- a Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) előtti szabadalmi eljárások szabályai.”²⁰

Itt nincs mód a törvény megalkotáskori valamennyi újdonságának, illetve az azóta eltelt bő két évtized összes módosításának az ismertetésére, ezért csak néhány fontosabb változást emelünk ki. Az 1995. évi törvényhez képest jelentős változást tartalmazott a 2002. évi XXXIX. törvény,²¹ amely az Európai Szabadalmi Egyezményhez való csatlakozás egyik következményeként kizárta a növény- és állatfajtákat a szabadalmi oltalomból, és új, önálló oltalmi formát, a növényfajta-oltalmat hozott létre. (Az állatfajták oltalmára nincs érvényes nemzetközi szabályozás.) A 21. század első éveinek legfontosabb célja az európai uniós csatlakozás, és az ezzel kapcsolatos jogharmonizáció volt.

A védjegy

Mai fogalmaink szerint a védjegyek az árujelzők azon részét képezik, amelyek az egyes áruk és szolgáltatások megkülönböztetésére, eredetének azonosítására szolgálnak. A védjegyek legfontosabb funkciója a megkülönböztetőképesség; a fogyasztók ennek révén nem tévesztik össze a védjeggyel megjelölt árukat és szolgáltatásokat a hasonló árukkal és szolgáltatásokkal. A védjegyekről az erre kijelölt hatóság lajstromot vezet.

A védjegyek története dióhéjban

Az állatállomány és egyes termékek – például kerámiák – megjelölésére hét évezrede használnak az emberek különféle megjelöléseket. A Kr. e. 3500 és 500 közötti időszakból – Mezopotámiától az ókori Egyiptomig – számos azonosítójel maradt fenn téglakon, tetőcserepeken, kerámiatárgyakon. A megjelölések mind gyakoribbá váltak a görög városállamokban és a római birodalomban. A Kr. u. 12. századtól kezdve egyes céhek már a mai védjegyekhez hasonló céllal alkalmazták a megjelöléseket. A 13. századtól jellemzően a harangöntők használtak védjegyet, de a papírmalmok vízjelei is idetartoztak.²²

Az első védjegy törvényként tartjuk számon az 1266-os angol „péktörvényt”, amely szabályozta a kenyerek jelölésének módját. A sörgyarak közül a *Stella Artois* 1366 óta, a *Löwenbräu* 1383 óta ugyanazzal a védjeggyel jelöli termékeit. Franciaországban 1857-ben, az Egyesült Királyságban 1875-ben fogadták el a védjegy törvényt. Az első, védjeggyel kap-

²⁰ Ficsor Mihály: Tízéves szabadalmi törvényünkről. 3. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 3. sz., 2006, p. 1–22.

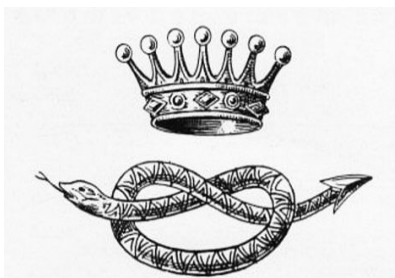
²¹ 2002. évi XXXIX. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény módosításáról.

²² The Renaissance of Trademarks: <https://www.lib.utexas.edu/engin/trademark/timeline/ren/ren.html>.

csolatos jogvita 1452-ből ismeretes: ebben egy özvegy járt el annak érdekében, hogy a férje által használt védjegyek használati jogát megszerezhesse.²³

Magyarországon az első céhjelzést II. András korából, 1224-ből ismerjük; az első fennmaradt védjegy pedig 1351-ből való. Ez utóbbi a *szentgotthárdi Kaszagyár* koronás-kígyós védjegye.²⁴

*A szentgotthárdi Kaszagyár védjegye 1351-ből*²⁵

Ballai Lajos, a szabadalmi hivatal egykori elnöke így fogalmazta meg azt a gazdaságtörténeti pillanatot, amikor az árujelzők használata már szükségszerűvé válik: „A védjegy nélkülözhetetlensége akkor áll be, midőn a különböző eredetű iparcikkek a fogyasztási piacon mint konkurens elemek találkoznak.”²⁶ Nálunk ez az időszak a 19. század második felében következett be, amikor az erősödő ipar és kereskedelem mind jobban igényelte a védjegyek és a többi árujelző használatát.

A magyar védjegyjog kialakulása

Hazánkban a védjegyek törvényi szabályozása az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szövetség (1867. évi XVI. törvénycikk) megkötésekor kezdődött. A szövetség révén Magyarországon is érvényessé vált az 1858. évi császári és királyi védjegypátens, amely még csak a terméket előállító iparosnak adott lehetőséget a védjegyjog megszerzésére. Ballai Lajos – többek között – a következőkkel indokolta, miért nem felelt már meg a kor igényeinek a 19–20. század fordulóján a korábbi osztrák szabályozás: „... a pátens az oltalom alá helyezett árujegyek közzététele iránt egyáltalában nem intézkedett és így az érdekelt felek a

²³ I. m. (22).

²⁴ Csécsy György: A magyar védjegyjog kialakulása és fejlődésének főbb állomásai. Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio juridica et politica. 9. évf., 1994, p. 5–24.

²⁵ Szentgotthárdi honismereti klub: <http://www.sztghonismeret.hu/component/spidercatalog/showproduct/182/36/0/A-szentgotth%C3%A1rdi-kaszagy%C3%A1r-eredeti-szersz%C3%A1mai-ipart%C3%B6rt%C3%A9neti-eml%C3%A9kek>.

²⁶ I. m. (9), p. 230.

központi lajstrom megtekintése esetén sem szerezhettek magoknak bizonyosságot abban a fontos kérdésben, vajjon bizonyos árujegy törvényes oltalom alatt áll-e vagy sem.”²⁷

A magyar kormány 1888 tavaszán terjesztette a törvényhozás elé a védjegy-törvény tervezetét, amelyet – kisebb módosításokkal – az 1890. évi II. törvénycikkben hagytak jóvá. A parlamenti vita kapcsán a közgazdasági bizottság *Falk Miksa* és *Emich Gusztáv* által jegyzett jelentéséből idézünk egy gondolatot: „... az iparos vagy kereskedő az árújára alkalmazott külön jegyben, találékonyságának, tevékenységének és szorgalmának, valamint megbízhatóságának jelképét látja, melyet mint egyéniségének részét kívánja sérthetetlennek tekintetni és joggal követelheti, hogy védjegyének bitorlója szigorúan büntetessék és az okozott kár megtéríttessék.”²⁸

Az első önálló magyar védjegy-törvény

Az osztrák jogszabályhoz erősen kötődő 1890. évi II. törvény még csak az ábrás védjegyekre tért ki: „Védjegyek alatt a jelen törvény értelmében oly jelvények (jegyek, vignetták s effélék) értendők, melyek a kereskedelmi forgalomra szánt készítményeknek és áruknak más hasonló készítményektől és árúktól való megkülönböztetésére szolgálnak.”²⁹ Hamar kiderült azonban, hogy a szóvédjegyek oltalom alá helyezése legalább ilyen fontos, ezért 1895-ben módosították a törvény szövegét; ettől kezdve a „pusztán szavakból álló árujegyek” sem voltak kizárva a „belajstromozásból”.³⁰

Bányász Jenő, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara áruvédjegy- és mintalajstromozója a kereskedőknek és iparosoknak írt kézikönyvében így határozta meg a kétféle védjegy közötti különbséget: „A védjegyek, mint áruismertető jelek lehetnek ábrás védjegyek, a melyek a látóérzékre való hatás és lehetnek szóvédjegyek, a melyek a hang, fonetikus, tehát a fülre való hatás útján kívánják a megkülönböztetés, a tájékoztatás célját elérni.”³¹

Fontos előrelépést jelentett a korábbi pátenshez képest, hogy az iparosok mellett a termelők és a kereskedők is szerezhettek védjegyoltalmat. A tetszőleges alkalommal meghosszabbítható oltalom időtartamát tíz évben határozták meg. A törvény – meghatározott kivételekkel – lényegében nem korlátozta az árujelzőként használható ábrákat, viszont kizárólagos oltalmat csak a belajstromozott védjegyek élveztek. Az árujelzőket az árukon kívül a csomagoláson is elhelyezhették; használatuk nem volt kötelező. A védjegybitorlóra 500 forinttól 2000 forintig terjedő pénzbüntetést lehetett kiszabni; visszaeső bitorlóra – a pénzbüntetés mellett – három hónapig terjedő fogházbüntetést is kiróhattak.³²

²⁷ I. m. (9), p. 231.

²⁸ A közgazdasági bizottság jelentése „a védjegyek oltalmáról” szóló törvényjavaslat tárgyában. Képviselőházi Irományok 1887–1892. XIX. kötet, p. 199–200: <http://tortenet.sztnh.gov.hu/getdata51a5.html#7>.

²⁹ 1890. évi II. törvénycikk a védjegyek oltalmáról: <http://1000ev.hu/index.php?a=3&param=6365>.

³⁰ 1895. évi XLI. törvénycikk a védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről: <http://1000ev.hu/index.php?a=3&param=6603>.

³¹ *Bányász Jenő*: Az áruvédjegy és mintaoltalmi jog kézikönyve. Franke, Budapest, 1910, p. 10.

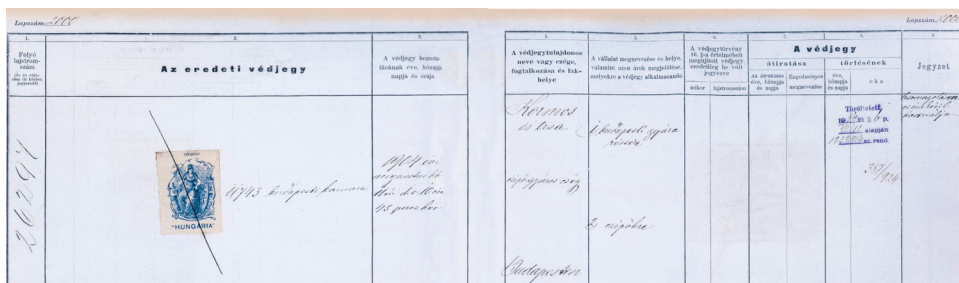
³² I. m. (29).

A védjegyügyek kezelése a 20. század első évtizedében

A védjegyrajstromokat az ország húsz kereskedelmi és iparkamarájában³³ vezették; itt vizsgálták az oltalomképességet is. A külföldi védjegyeket a budapesti kamaránál rajstromozták, kivéve az osztrák árujelzőket, amelyekről a Kereskedelemügyi Minisztérium *Központi Védjegyrajstromozó Hivatala* vezette a hatósági jegyzéket. A kamaráknak havonta kellett felteszteniük az újonnan bejelentett, a megújított és az esetlegesen törölt védjegyekről készített kimutatásaikat.

A védjegybejegyzések számának bővülése kapcsán mindinkább szükségessé vált a központi rajstrom egységes kezelése, ezért a kereskedelmi miniszter 1899-ben a Szabadalmi Hivatalt bízta meg ezen nyilvántartások vezetésével. A védjegyek központi nyilvántartására és „közhírré tételére” hivatott Központi Védjegyrajstromozó Hivatal 1900. június 1-jétől a Szabadalmi Hivatalhoz került át, ahol egy irodatiszt mint hivatalvezető, egy címzetes irodaségédtsz és három napdíjas látta el a feladatokat. A központi rajstromba az előírt adatok bejegyzése mellett a védjegy eredeti példányát is beillesztették.³⁴

A Központi Védjegyrajstromozó Hivatal az 1896 és 1905 közötti évtizedben összesen 42 007 védjegyet jegyzett be; ezek közül 6158 (15%) magyar, 31 138 (74%) osztrák, 4711 (11%) egyéb külföldi eredetű védjegy volt.³⁵ A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala *Frecskay János Szakkönyvtára* gyűjteményének legbecselesebb darabjai közé tartoznak az 1890 és 1906 közötti évekből – sajnálatos módon hiányosan – fennmaradt védjegyrajstromkötetek.

Részlet a Szabadalmi Hivatalban vezetett, 1904. évi központi védjegyrajstrom-könyvből – csomagoláson használt védjegy a Kormos és Társa cég számára

³³ 1850-ben Sopron, Pozsony, Pest-Buda, majd Kassa, Temesvár, Zágráb, Debrecen, Kolozsvár, Brassó, Eszék, Fiume, 1890-től Szeged, Győr, Pécs, Arad, Besztercebánya, Miskolc, Nagyvárad, Marosvásárhely, Zengg székhellyel működtek kereskedelmi és iparkamarák. Forrás: *Póla Péter: A gazdasági kamarák szerepe a gazdaságfejlesztésben. Doktori disszertáció, Pécsi Tudományegyetem, 2006, p. 43–48.*

³⁴ I. m. (9), p. 240.

³⁵ I. m. (9), p. 242.

A védjegy törvény egyik fontos előírásának, a lajstromozott védjegyek közzétételének 1876. január 23. és 1901. május 31. között a *Központi Értesítő* tett eleget, ahol „1880. évi febr. 6. óta eszközöltetik az ábrákkal kiegészített kihirdetés.”³⁶ Amikor a központi lajstrom vezetésével kapcsolatos feladatok átkerültek a Szabadalmi Hivatalhoz, a kereskedelmi miniszter elrendelte a havonta megjelenő *Központi Védjegy-Értesítő* című hivatalos lap kiadását.

A Hunyadi-keszervíz 1877. április 14-én bejegyzett ábrás védjegye

A „védjegyügyeknek legfőbb intéző hatósága”, a kereskedelemügyi miniszter nevezte ki a tagokat a *Védjegytanácsba*, amely elvi kérdésekben foglalt állást, illetve a védjegy törlések ügyében járt el. A Védjegytanácsra vonatkozó rendeleteket többször módosították: az 1904. évi miniszteri rendelet előírásai szerint a tanácsnak egy elnöke és tíz tagja volt; az elnököt és öt tagot a minisztériumból és a Szabadalmi Hivatalból, további öt tagot pedig „az ipar és kereskedelem terén gyakorlatilag működő férfiak sorából” neveztek ki.³⁷ 1915-ben, majd 1924-ben módosították a Védjegytanács szervezeti és ügyviteli szabályzatára vonatkozó miniszteri rendeletet, amelyben a tanács hatáskörét a mintaoltalmi perekben és elvi kérdésekben való véleményezésre is kiterjesztették.³⁸

A Szabadalmi Hivatalon belül 1900 közepétől külön *védjegyosztály* is működött, amely felügyeletet és ellenőrzést gyakorolt a Központi Védjegylajstromozó Hivatal felett. A Szabadalmi Hivatal elnöke, illetve helyettese által irányított osztály hatásköre kiterjedt a különböző kamaráknál bejegyzett, esetlegesen azonos vagy hasonló védjegyek lajstromozásának felülbírálatára, illetve a védjegy törlések és -átírások kapcsán tapasztalt törvényellenes eljárások kivizsgálására és helyreigazítására. A védjegyosztály feladatkörébe tartozott továbbá: állásfoglalás a szakkérdésekben, javaslatétel a miniszteri döntésekhez, a törvény végrehajtása kapcsán szükségessé váló utasítások tervezetének elkészítése és előterjesztése, védjegy-

³⁶ I. m. (9), p. 241.

³⁷ I. m. (9), p. 239.

³⁸ A m. kir. kereskedelmi miniszter 93918/1924. számú rendelete a védjegytanács szervezeti és ügyviteli szabályzata tárgyában. In: *Bérczi Antal* (összeáll.): *A védjegy- és mintaoltalomra vonatkozó hatályos törvények és rendeletek*. M. Kir. Szabadalmi Bíróság, Budapest, 1941, p. 95–97.

ügyi kérdésekben tájékoztatás és felvilágosítás, kapcsolattartás az osztrák és más nemzeti hatóságokkal.³⁹

A hivatal első tíz évéről szóló összegző jelentésben felhívták a figyelmet arra, hogy „aránylag túlnagy azon esetek száma, midőn a szabadalmi hivatal a kamarai lajstromozásokat vagy alaki, vagy anyagi kellékek hiánya miatt észrevételezés tárgyává kénytelen tenni”. E helyzet orvoslására a hivatal elnöke javasolta a kamarák tisztviselőinek a helyszíni tájékoztatását.⁴⁰

A védjegyesztály „tetemes idejét” foglalta le az Ausztriában lajstromozott, a magyar hivatal által megtevesztőnek ítélt védjegyekkel kapcsolatos levelezés és a kifogásolt védjegyek törlésére irányuló eljárás. A magyarok folyamatosan küzdöttek a nemzeti érdekek érvényesítéséért, kisebb-nagyobb sikereket érve el e kényes területen. A két kormány 1897-ben megállapodott arról, mely esetekben lehet megtagadni a másik országban az adott védjegy lajstromozását, illetve arról, hogy melyek a megtevesztésre alkalmas kritériumok. Ez utóbbiaknál fontos elbírálási szempont volt, ha az áru valódi származási helye nem volt „kellő nyomatékossgal” feltüntetve a védjegyben. Az osztrákok szerint e rendelkezés nem alkalmazható a szóvédjegyekre – ezt az álláspontot a magyarok hiába vitatták. 1905-ben az osztrák eredetű védjegyek közül a hivatal védjegyesztálya mintegy ötvennek a lajstromozását függesztette fel, mivel ezeket a magyar kereskedelmi érdekekre sérelmesnek tartotta.⁴¹

A fentiekből jól látható, hogy ebben az időszakban az országban nem működött a védjegyjelentések elbírálására kijelölt hatóság: a kamarák bejegyezték a kérelmeket, a lajstromokról felterjesztették a kimutatásokat a Szabadalmi Hivatalhoz, ahol észrevételezték az esetleges problémákat, és – szükség esetén – felfüggesztették a vitatott védjegyek lajstromozását, de maga a védjegybírálat mint hatósági tevékenység nem tartozott a hivatal hatáskörébe.

Az 1907-ben megkötött osztrák–magyar államszerződés „véget vetett az úgy közjogi, mint gazdasági szempontból a magyar érdekekre káros, visszas helyzetnek azáltal, hogy védjegyügyekben a magyar törvényhozás számára visszaszerezte az önrendelkezési jogot.” 1908. január 1-jétől külön-külön kellett a védjegyeket lajstromoztatni Magyarországon, illetve Ausztriában.⁴²

A védjegyjog alakulása 1921-től napjainkig

A védjegyek oltalmáról rendelkező törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló, 1921. évi XXII. törvénycikk bevezette az együttes védjegy (kollektív védjegy) oltalmát az „ipari célú jogképes egyesülések” számára.⁴³

³⁹ I. m. (9), p. 244.

⁴⁰ I. m. (9), p. 244–245.

⁴¹ I. m. (9), p. 244–246.

⁴² *Vida Sándor: A magyarországi védjegyjog története. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 7. (117.) évf. 4. sz., 2012. augusztus, p. 51–58: <https://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/201204-pdf/05.pdf>.

⁴³ 1921. évi XXII. törvénycikk a védjegyek oltalmáról rendelkező törvények módosításáról és kiegészítéséről: <http://tortenet.sztnh.gov.hu/images/226.pdf>.

A „magyar védjegy jog fejlődésének a második világháborúig terjedő szakaszát a védjegyek versenyzőként való felfogása jellemezte.” A védjegy „a piaci áru fontos szellemi értékösszetevőjének, a vállalkozói jó hírnévnek a szimbólumává vált, nélkülözhetetlen versenyzővé, amely az áruk és szolgáltatások megkülönböztetésére, származásának és minőségének jelzésére, valamint reklámozás útján való népszerűsítésére szolgált.” Az 1920-as, 1930-as években az átlagos évi bejelentésszám 1000-1500 között mozgott – ez komoly visszaesést jelentett a század első évtizedében tapasztalt évi 4000-6000 bejelentéshez képest.⁴⁴

A védjegybejelentések statisztikai adatai bizonyos időszakokban rendelkezésünkre állnak, más időintervallumokban azonban hiányosak. 1899-ben 2298 új védjegyet lajstromoztak – közülük 14% bejelentője volt magyar. 1914 volt a csúcspont a vizsgált 120 évben: ekkor 11 956 védjegyjogot adtak meg. 1930 és 1945 között átlagosan 1075 védjegyet jelentettek be évente, ezek 78%-a volt hazai eredetű. Emellett külön soron tartották számon a *Madridi Megállapodáson* alapuló nemzetközi bejelentéseket, amelyek száma 1930 és 1945 között éves átlagban 4560 volt. Az 1946–1948 közötti években átlagosan 508 új bejelentés és 700 megújítási kérelem érkezett a hivatalhoz.⁴⁵

A védjegyek kettős bejelentési rendszere véget ért, amikor 1948-ban megszüntették a kereskedelmi és iparkamarákat. Ekkor a védjegylajstromozás a *Szabadalmi Bírósághoz*, majd 1949-től, a Szabadalmi Bíróság megszüntetése után, a hatósági feladatokat átvevő *Országos Találmányi Hivatalhoz* (OTH) került.

Az 1948-as fordulat után bevezetett központi tervutasításos rendszerben a piacgazdaság hazánkban lényegében elszorvadt; a hiánygazdálkodás idején az állami vállalatok termékeit felszívta a kereslet, így nem volt igazán szükség új védjegybejelentésekre.

A védjegyjog terén akkor már nyolc évtizede érvényben lévő, többször módosított, kiegészített 1890. évi II. törvénycikk új alapokra helyezése az 1960-as évek végén már nagyon időszerű volt – annak ellenére, hogy akkor jószerével csak a központilag támogatott állami vállalatok termékeit lehetett megvásárolni, így a védjegynek, mint az áruk és szolgáltatások megkülönböztetésére szolgáló megjelölésnek, sok értelme nem volt. A kereskedelmi nyitás politikája azonban megnövelte az export- és importtevékenységet, és ezzel együtt a védjegyekkel ellátott termékek piacra kerülését.

Az 1960-as években kissé javult a gazdasági helyzet, Magyarország egyre jobban bekapcsolódott a nemzetközi kereskedelembe, és a reformtörekvések hatása is kezdett érvényesülni. Egyre fontosabbá vált a védjegy jog korszerű alapokra helyezése, ami meg is történt a védjegyekről szóló 1969. évi IX. törvény elfogadásakor.

⁴⁴ 1997. évi XI. törvény indokolása a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról: <http://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/99700011.TVI/>.

⁴⁵ *Simon Dorottya*: Csak a változás állandó. Adatok a magyarországi iparjogvédelem történetéből. In: *Tószegi Zsuzsanna* (szerk.): *Egy hivatás 120 éve. A Magyar Királyi Szabadalmi Hivatalról a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivataláig*. Typotex, Budapest, 2016, p. 158.

Az 1970. július 1-jén hatályba lépett, a védjegyek oltalmát az akkori nemzetközi színvonalon szabályozó törvény főbb sarokpontjai: az ábrás és szövedjegyek mellett a hang- és fényjelzések, illetve a háromdimenziós alakzatok is lajstromozhatókká váltak. Kizárólagos jogot csak a lajstromozott védjegyek élveztek. Magánszemély nem, csak a gazdasági tevékenységet folytató szervezetek szerezhettek védjegyohtalmat. Bevezették a használati kötelezettséget, amelynek értelmében megszűnhet az oltalom, ha öt évig nem használják a védjegyet. A jogszabály a szabadalmi törvényben leírtakkal összhangban szabályozta az eljárásrendet – vagyis az OTH bírálta el a védjegybejelentéseket, az oltalomképes védjegyeket bejegyezte a lajstromba, és első fokon döntött a hatáskörébe utalt jogvitákban.⁴⁶ A jogszabály meghatározta továbbá a megkülönböztető jelleget és a védjegyohtalomból kizárt megjelöléseket. Az oltalom időtartama tíz év, amely korlátlan ideig meghosszabbítható.⁴⁷ Az 1969. évi védjegytörvény csaknem három évtizedig, 1997-ig volt hatályban.

1948-tól 1960-ig nem állnak rendelkezésre védjegystatisztikai adatok. Az 1961–1969-es időszakban az éves bejelentésszám a hivatal történetének legalacsonyabb értékét mutatja: 139 és 471 a két szélső érték; a megújítások száma is csak 200 és 440 között alakult. A Magyarországra is érvényesített nemzetközi bejelentések száma a II. világháború után évi 5 ezer körüli, az 1960-as évek derekán viszont már évi 13 ezer körüli értéket mutatott.⁴⁸

Amint fentebb említettük, az 1890-es védjegytörvény – kisebb módosításokkal – nyolcvan évig szolgálta a magyar iparjogvédelmet. Második védjegytörvényünk jóval rövidebb ideig volt érvényben: 1997-ben váltotta fel az új, máig hatályos 1997. évi XI. törvény a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról. Az új szabályozás megreformálta a magyar védjegyjogot, amely ennek eredményeként felzárkózott a világ élvonalához. A változásokat két alapvető kötelezettségvállalás indokolta: miután Magyarország az *Európai Közösség* tagjává kívánt válni, ebből adódóan jogharmonizációs kötelezettségei keletkeztek. 1994-ben hazánk aláírta a *Szellemi Tulajdon Világszervezetében a Védjegyjogi Szerződést*, amely eljárási kérdésekben szabta meg az irányt. További kötelezettségek hárultak országunkra a GATT-egyezmény és a TRIPS-megállapodás ratifikálása révén, amelyek közül ez utóbbi az összes iparjogvédelmi oltalomra állapít meg „a szellemi tulajdonjogok megszerzésével, fenntartásával és érvényesítésével kapcsolatos minimumszabályokat.”⁴⁹

A törvény indokolásából idézzük, hogy a védjegyek mellett a földrajzi árujelzők törvényi szabályozása miért vált elengedhetetlenül fontosá. „A földrajzi árujelzők fogalmát a magyar jogi szóhasználat általánosan, mindazoknak a megjelöléseknek a gyűjtőneveként alkalmazza, amelyeket a forgalomban a termékek földrajzi eredetének azonosítására használnak.

⁴⁶ Vass László Ádám: Politikai-történelmi korszakokon átívelő iparjogvédelmi hatósági tevékenység, 1949–2015. In: *Töszegi*: i. m. (45), p. 121.

⁴⁷ Bognár Istvánné: A védjegy- és ipari-minta oltalom 75 éve. In: *A magyar iparjogvédelem 75 éve*. OTH, Budapest, 1961, p. 31–59.

⁴⁸ *Simon*: i. m. (45), p. 178.

⁴⁹ 1997. évi XI. törvény indokolása a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról: <http://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/99700011.TVI/>.

Ezeknek a megjelöléseknek az oltalma iránti egyre növekvő igény mellett megállapítható, hogy jogi helyzetük korántsem rendezett.” A földrajzi árujelző kifejezést a törvény a földrajzi jelzés és az eredetmegjelölés gyűjtőfogalmaként használja.⁵⁰

1970 és 1989 között eleinte évi 450 körül alakult a védjegybejelentések száma, az 1980-as évtized végén viszont már 1200-nál több bejelentés érkezett évente. 1990 és 2014 között évi átlagban 4580 nemzeti védjegybejelentés érkezett – ezek 70%-a magyar bejelentőtől származott. A nemzetközi bejelentések száma 1994-ig növekedett, akkor meghaladta a 185 ezret. Az ország 2004. évi európai uniós csatlakozása után a közösségi védjegyoltalmi rendszer hazánkra is kiterjedt; ebben a rendszerben 2015 végén több mint 900 ezer érvényes védjegy regisztráltak.⁵¹

A mustra- és mintaügy: ipari minta, formatervezési minta, használati minta

A mintaoltalmat magyar nyelven eleinte *mustra- és mintaoltalom* néven tartották számon. A közös gyökerekkel rendelkező jogintézmény az ipari fejlődés során, a 20. században vált ketté. Ettől kezdve a mintaoltalom egyik ágát – amelyet előbb *ipari mintának*, újabban *formatervezési mintának* neveznek – a termékek külső jegyeinek esztétikai kialakítására vonatkozó investíciók alkotják. A másik ágba – amely *használati minta* néven vált ismertté – az új funkciók megtervezésére, a használati érték növelésére irányuló feltalálói tevékenység jogi védelme került. Magyarországon az utóbbi évtizedekben külön törvényi szabályozás alá esik a két oltalmi forma.

Az ipari minták védelmére szolgáló első törvényt Franciaországban hozták meg 1787-ben, ezt az Angliában 1839-ben elfogadott *The Copyright of Designs Act 1839*⁵² követte.

A mustra- és mintaügy Magyarországon

„A mustra- és mintaoltalomra vonatkozólag Magyarországnak önálló törvényalkotása nincsen.” A vám- és kereskedelmi szövetségről szóló törvény megerősítette az 1858. évi, majd az ezt módosító 1865. évi császári pátensben foglaltakat. A pátens „csupán az olyan mustráknak és mintáknak kíván védelmet nyújtani, amelyek formájuknál vagyis tetszetős, izléses kivitelüknél fogva alkalmasak az illető ipartermékek kelendőseget biztosítani, esetleg az ipartermékek értékét is növelni, és figyelmen kívül hagyja azokat a mustrákat, amelyeknek újdonsága és lényege az illető iparcikknek előnyösebb használatában nyilvánul.”⁵³

⁵⁰ 1997. évi XI. törvény indokolása a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról.

⁵¹ *Simon*: i. m. (45), p. 182., 189.

⁵² *Alexander Carter-Silk, Michelle Lewiston: The Development of Design Law – Past and Future: From History to Policy*. Intellectual Property Office, London, 2012, p. 28.

⁵³ I. m. (9), p. 252.

Ahogy a bevezetőben említettük, a magyar kormányzat felkérésére Schnierer Gyula által 1893-ban elkészített törvényjavaslatban szerepelt egy rész a „Használati mustrák és minták oltalmáról”, amelyet azonban nem terjesztettek a törvényhozás elé. 1901-ben újabb törvényjavaslat készült az ipari mintákról, amelyek „alkalmazása az ipari készítmények értékét akár izlés (izlésminta), akár használat (használati minta) szempontjából fokozza.” Hogy ezt a kérdést milyen fontosnak tartották a múlt század elején, jól jelzi, hogy a törvényjavaslat szövegét és mellékletét („Árucsoportosítás az izlés-mintaoltalom céljaira”) teljes terjedelmében beillesztették a hivatal első tízévi működését összegző jelentésbe.⁵⁴

A tervezett árucsoportok 41 kategóriát tartalmaztak az építő-, a vegyészeti, a világitási stb. ipartól a műtárgyakon (vagyis az iparművészeti tárgyakon), a hangszereken, az írószereken át a mezőgazdasági termékekig. Az oltalmat tizenöt évre adták volna meg – szemben az érvényben lévő patens mindössze hároméves, nem meghosszabbítható védelmi idejével.

Az 1901-ben készült magyar törvényjavaslat végül lekerült a napirendről. Időközben, 1904-ben az osztrákok is készítettek egy törvénytervezetet „az ipari mustrák oltalmáról”, amelyet a magyar kereskedelmi minisztérium is tanulmányozott; a véleményezésbe bevonták a Szabadalmi Hivatalt. A magyar szakemberek álláspontja röviden a következő volt: elvben helyeselték, hogy az osztrák javaslat „kizárólag az alakos mustrákat vonja szabályozási körébe és nem terjeszkedik ki a használati mustrákra, vagyis az u. n. kis szabadalmakra, mivel utóbbiak eltérő természetüknél fogva önálló szabályozást igényelnek”. Továbbá a szóban forgó törvénytervezetet azonban semmiképpen sem lehetne a magyar jogrendbe beilleszteni, mivel az az osztrák szabadalmi törvény rendelkezéseivel illeszkedik, és mivel a magyar szabadalmi törvény az osztrák törvény „sok alapvető rendelkezésével ellentétes rendelkezéseket tartalmaz”. Nem értettek egyet a mustrák központi lajstromozásával, a kilenc évre tervezett oltalmi idővel és több eljárási javaslattal sem.⁵⁵

A magyar hivatal vezetői azt javasolták a kormányzatnak, készüljön egy önálló mustatörvény – ez azonban sokáig váratott magára. A használati minták oltalmát szabályozó törvény 1991-ben, a formatervezésiminta-oltalmi törvény pedig csak 2001-ben készült el.

A mintaiügyek kezelése és az ipari mintákra vonatkozó rendelet

A mustrákat és mintákat – a védjegyekhez hasonlóan – az illetékes kereskedelmi és iparkamaráknál kellett lajstromoztatni. Szerencsére a *Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara* mustra- és mintalajstromkönyvei közül néhány fennmaradt, így be tudjuk mutatni, milyen termékek számára kértek jogi oltalmat.

⁵⁴ I. m. (9), p. 253–262.

⁵⁵ I. m. (9), p. 262–263.

Folyó szám	Az árumustra benyújtásának éve, napja és órája	A védelem kérőnek cége, foglalkozása és lakhelye	A letéteményezett mustra	
			elzár	nyilt
			darab száma	
10853- 10876.	1895. évi november hó 9. délelőtt 11 óra.	Kochlin Baumgartner & Co gyári cég Loerrachban Baden nagyhercegségben képv. Bodo Gusstew		24
10877.	1895. évi november hó 11. délelőtt 10 óra.	Harttung & Söhne kereskedő cég Mün. Frankfurtban képv. Schmoller B. prágai lakos, / Steinhilgasse 21.		1
10878.	1895. évi november hó 11. déli 12. óra.	Zwack J. és társai gyári cég Budapesten		1

„Üvegkorsó fővárosi tájképeket ábrázoló aljjal” – a Zwack és Társai cég 1895. november 11-én három
évre jegyeztette be a mustralajstromba⁵⁶

Az 1896–1905. évekre vonatkozóan a „letett mustrák és minták” számáról rendelkezésre áll a Szabadalmi Hivatal kimutatása, mely szerint az évtized végén a lajstromozott magyar mustrák és minták száma összesen 6981 volt; emellett a budapesti kamara 3278 külföldi oltalmat is bejegyzett.⁵⁷ A későbbi évekről eddig nem kerültek elő adatok, egészen addig, amíg a mintaoltalommal kapcsolatos ügyvitel és a lajstromozás át nem került az Országos Találmányi Hivatalhoz.⁵⁸

A mustra- és mintaoltalmi ügyekben első fokon az illetékes iparhatóságok jártak el; a felbbviteli fórum „a kereskedelmi miniszter, mint III. fokú iparhatóság” volt. A véleményező testület mintaügyekben is a Védjegytanács volt, amelynek a véleményét a miniszter kikérte a döntés előtt.⁵⁹

⁵⁶ Magyar Nemzeti Levéltár, Magyar Országos Levéltár Z 201 42/36. tétel.

⁵⁷ I. m. (9), p. 264.

⁵⁸ Simon: i. m. (45), p. 178.

⁵⁹ I. m. (9), p. 265.

Az ipari mintákra vonatkozó első önálló magyar jogszabály a 107.709/1907. sz. kereskedelmi miniszteri rendelet volt, amely az 1858. évi pátens előírásait vette át ahelyett, hogy érvényesítette volna az 1901. évi törvénytervezetnek a maga idején korszerű alapelveit. A mintaoltalmi jogot a minta készítője és készítettője is megszerezhetette. A rendelet változatlanul hagyta a hároméves védelmi időt, és a mintalajstromok vezetését továbbra is a kereskedelmi és iparkamarákra bízta. A miniszter elrendelte a központi mintalajstrom létrehozását a Szabadalmi Hivatalon belül, és kötelezte a kamarákat arra, hogy az 1908. január 1-jén érvényben lévő minták jegyzékét terjesszék fel a hivatalhoz, hogy ott elkészíthessék a központi mintalajstromot. A nyilvános mintatárat bárki megtekinthette, de mód volt a minták zárt kezelésére is.⁶⁰

Folyó szám	Az ármustra benyújtásának éve, napja és órája	A védelem kérőnek czége, foglalkozása és lakhelye	A letétmenyezett mustra	
			elzár	nyílt
			darab száma	
27.905- 27.912.	1910. szeptember 3-án délután 11 3/4 óra.	Goldberger Sám. F. és Fiai résztulaj. társaság, Budapesten.	8	zárt
27.913- 27.926.	1910. szeptember 5-én. délután 10 1/2 óra.	Piegel + Kosheim, Barmen ben. képo.: Schönberger Adolf Budapesten (Kisdiófa t. 2.)	14	nyílt

A Goldberger Sám. és F. Rt. zárt kezelésre nyújtott be 1910. szeptember 3-án 8 db kartonmintát⁶¹

A kereskedelmi és iparkamarák 1948. évi felszámolása után az Országos Találmányi Hivatal vette át a mintalajstrom vezetését. Az érvényes szabályok alapján a mintaoltalom a mintát elsőként letétbe helyezőt illette meg. A bejelentést érdemben nem vizsgálták, azon-

⁶⁰ A kereskedelemügyi m. kir. miniszter 1907. évi 107.709. számú rendelete az ipari mustrák és minták jogi oltalmáról és azok lajstromozásáról. In: Bérczi Antal (összeáll.): A védjegy- és mintaoltalomra vonatkozó hatályos törvények és rendeletek. Szabadalmi Bíróság, Budapest, 1941, p. 65–91.

⁶¹ Magyar Nemzeti Levéltár, Magyar Országos Levéltár Z 201 43/36. tétel.

ban nem kapott oltalmat a bejelentő, ha a minta nem volt új, ha a letétbe helyező nem volt bejelentésre jogosult, vagy a minta nem volt oltalomképes.⁶²

A mintajog terén az 1978. évi 28. törvényerejű rendelet lépett a több mint hét évtizedig érvényben lévő miniszteri rendelet helyébe. Az új jogszabály a bejelentéssel szemben a korábbiaknál szigorúbb követelményeket támasztott; bevezette az oltalomképeség, illetőleg az újdonság vizsgálatát; továbbá öt évre emelte – és egy ízben meghosszabbíthatóvá tette – a védelmi időt. A mintalajstromban el kellett helyezni az oltalom terjedelmét meghatározó rajzot vagy fényképet. Az első bejelentő volt jogosult a kizárólagos jogok gyakorlására, vagyis az előállításra és a forgalomba hozatalra.⁶³

A formatervezési mintákról szóló törvény

Újabb bő két évtized után a magyar Országgyűlés elfogadta a 2001. évi XLVIII. törvényt a formatervezési minták oltalmáról, amely összhangban van a mintaoltalomra vonatkozó valamennyi nemzetközi szerződéssel, valamint a 98/71/EK irányelvvel. A törvény leszögezi, hogy a formatervezésiminta-oltalom tárgya „minden új és egyéni jellegű formatervezési minta”; továbbá „mintának minősül valamely termék egészének vagy részének megjelenése, amelyet magának a terméknek, illetve a díszítésének a külső jellegzetességei – különösen a rajzolat, a körvonalak, a színek, az alak, a felület, illetve a felhasznált anyagok jellegzetességei – eredményeznek.” A kizáró okok között a legfontosabb: „Nem részesülhet mintaoltalomban a külső jellegzetesség, amely kizárólag a termék műszaki rendeltetésének következménye.”⁶⁴

A mintaoltalom a szerzőt vagy jogutódját illeti meg, a minta hasznosítására a jogosultnak van kizárólagos joga. A védelmi időt öt évben határozza meg a törvény, de a jogosult négy alkalommal kérelmezheti az újabb öt-öt évre történő meghosszabbítást, így az oltalom akár huszonöt évig is fennállhat.

Statisztikai adatok csak 1981-től vannak az ipari/formatervezési mintákról. Az 1981–1989-es években átlagosan 340 oltalmat hirdettek meg évente, ezek 93%-a magyar eredetű volt. A rendszerváltozás után, az 1990-től 2014-ig terjedő időszakban éves átlagban 446 formatervezésiminta-oltalmi bejelentés érkezett a hivatalba. 2014 végén 4195 oltalmat tartottak nyilván, melyek nagyjából 66%-ának magyar volt a jogtulajdonosa.⁶⁵

⁶² Orbán Andrea: A formatervezési mintaoltalom története Magyarországon 1858-tól napjainkig. Jogtudományi Közlöny, 61. évf., 2006. október, p. 385–392.

⁶³ Orbán: i. m. (62).

⁶⁴ 2001. évi XLVIII. törvény a formatervezési minták oltalmáról, 1. § (1)–(2) és 6. § (1): http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/2001_xlviii_fmvtv_20160701_1.pdf.

⁶⁵ Simon: i. m. (45), p. 182–183, 193.

A használatiminta-oltalom kialakulása Magyarországon

Az iparjogvédelmi oltalmak közül a használati minta jogi szabályozása a többihez viszonyítva lényegesen később, csak a 20. század végén történt meg. Az előző fejezetben már idéztünk az 1907-ben megjelent beszámolóból egy mondatot, melyben elhatárolták az „ízlésmintát” a „használati mustráktól”, vagyis a „kis szabadalmaktól”, „mivel utóbbiak eltérő természetüknél fogva önálló szabályozást igényelnek”.⁶⁶

A szakértők által már a 20. század legelején javasolt „önálló szabályozás” meglehetősen sokáig váratott magára. 1943-ban a Szabadalmi Bíróság vezetői és egyik bírója, *Schilling Zoltán*, *Mayer Géza* és *Szmertnik István* elkészített egy miniszterirendelet-tervezetet a használati minták oltalmáról. Ezt megelőzően a Szabadalmi Közlöny 1941. évi mellékletében közölt egyik jogeset kapcsán tették közzé a következő megállapítást a Szabadalmi Bíróság 1940-ben kelt határozatával kapcsolatosan: a bíróság a „kis találmányok” jogvédelmére alkalmas használatiminta-oltalom hiányában „kénytelen” volt szabadalmat adni egy megoldásra,⁶⁷ mivel „a vizsgált igénypont tárgyát szabadalmazható megoldásnak is kellett tekinteni, mert annak célszerű hatása van és mert az ilyen célszerű ipari megoldás használati mintaoltalomra vonatkozó jogszabályok hiányában, mással, mint szabadalmi oltalommal nem védhető.”⁶⁸

Visszatérve az 1943. évi tervezethez (amely nem önmagában, hanem a szabadalmi törvény tervezetével együtt készült el): a szerzők egy külön kötetben indokolást is írtak mindkét jogszabálytervezethez. A használati mintákról szóló rendelet fontosságát a következőkkel támasztották alá: „Az új és eredeti műszaki megoldások tekintélyes csoportja esetében a megoldás találmányi színvonala vagy közgazdasági jelentősége vagy mindkettő nem elég nagy arra, hogy a megoldásnak hosszan tartó, tág oltalmi körű, de aránylag drága és eléggé hosszadalmas eljárással megszerezhető szabadalmi oltalom megfelelhessen.” A szabadalom és a használati minta közötti különbséget így határozták meg: „Minthogy a használati minták és az ugyancsak kész termék alapján utánozható szabadalmazható találmányok között csak színvonalbeli különbség van, kézenfekvő, hogy a használati mintákra mutatis mutandis a szabadalmi törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.”⁶⁹

Annak ellenére, hogy a használati minta viszonylag kevés országban kaphat önálló oltalmat, az 1980-as évek végén a magyar szakemberek úgy döntöttek, hogy önálló törvényi szabályozást dolgoznak ki azokra a műszaki megoldásokra, amelyek nem tesznek eleget a

⁶⁶ I. m. (9), p. 262–263.

⁶⁷ *Petkó Mihály*: A szellemi alkotások hasznosításának jogi lehetőségei a magyar jogban. PhD-értekezés, Miskolci Egyetem, 2007, p. 24.

⁶⁸ A. M. Kir. Szabadalmi Bíróság bejelentési osztályának 4173/1940:S-17529. sz. határozatából. In: A Szabadalmi Közlöny 1941. évi mellékletei. Magyar Királyi Szabadalmi Bíróság, Budapest, 1942, p. 117.

⁶⁹ *Schilling Zoltán*, *Mayer Géza*, *Szmertnik István*: Indokolás a találmányi szabadalmakról szóló törvény és a használati minták oltalmáról szóló rendelet tervezetéhez. Magyar Királyi Szabadalmi Bíróság, Budapest, 1943, p. 81.

szabadalmaztatás követelményeinek. A használatiminta-oltalom megszerzése a szabadalmaztatáshoz képest egyszerűbb, gyorsabb, és kisebb költségekkel jár a bejelentő számára.

Magyarországon az 1992-ben hatályba lépett 1991. évi XXXVIII. törvény szabályozza a használati minta fogalmát és oltalmazhatóságának feltételeit. „Használati mintaoltalomban (a továbbiakban: mintaoltalom) részesülhet valamely tárgy kialakítására, szerkezetére vagy részeinek elrendezésére vonatkozó megoldás (a továbbiakban: minta), ha új, ha feltalálói lépésen alapul és iparilag alkalmazható.”⁷⁰

A használati minták esetében az engedélyezési eljárás során a hivatal érdemben nem vizsgálja sem az újdonságot, sem a feltalálói lépést, sem a leírással szemben támasztott érdemi követelményeket; az iparjogvédelmi hatóság a felsoroltakat csak egy esetleges megsemmisítési eljárás során vonja vizsgálat alá.

A használatiminta-oltalom további előnye a rugalmassága. Az ún. származtatás segítségével szabad átjárás biztosítható a folyamatban lévő szabadalmi és használatiminta-oltalmi bejelentések, illetve a folyamatban lévő formatervezési- és használatiminta-oltalmi bejelentések között. A származtatás intézménye lehetővé teszi a szabadalmi bejelentés átalakítását használatiminta-oltalmi bejelentéssé, és fordítva. Ugyanez igaz a formatervezési minta és a használati minta származtatási kapcsolatára is.⁷¹ A mintaoltalom a bejelentés napjától számított tíz évig tart. Az oltalmi idő lejártá után a használati minta közkinccsé válik.

Az oltalmi forma 1992-es bevezetésétől kezdve a magyar hivatal éves átlagban 300 használatiminta-bejelentést fogad; amelyek mintegy 90%-a magyar bejelentőktől származik.⁷²

A szerzői jogi szabályozás története

Az ókori Görögországban – többek között – azért sem alakulhatott ki a szerzői jogi védelem, mert a művészeti alkotás létrehozását nem alkotómunkának tekintették. A régi görögök szemében a művészek a múzsák eszközei, „az isteni iránymutatás végrehajtói” voltak. A Római Birodalomban – fejlett jogrendszere ellenére – csak erkölcsi alapon tartották tiszteletben a szerzők személyhez fűződő jogait, a tehetős polgárok pedig esetenként mecénásként támogattak tehetséges művészeket; a szerzői jogok megsértése azonban nem járt jogi szankcióval.⁷³

Szerzői jogi szabályozásról akkortól kezdve beszélhetünk, amikor „államilag elismerést nyer az alkotómunka eredményeként létrejött 'termékek' vagyoni értékesíthetősége”, amely-

⁷⁰ 1991. évi XXXVIII. törvény a használati minták oltalmáról, 1. § (1): http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/1991_xxxviii_hmtv_20160701_1.pdf.

⁷¹ Szarka Ernő: Iparjogvédelem Magyarországon. 100 éves a Magyar Szabadalmi Hivatal. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 101. évf. 4. sz, 1996: <http://www.sztnh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/199604/fszarkacikk.html>.

⁷² Simon: i. m. (45), p. 189.

⁷³ Kiss Tibor: Szankciórendszer a magyar szerzői jogban. PhD-értekezés. Miskolci Egyetem, 2009, p. 371: http://midra.uni-miskolc.hu/JaDoX_Portlets/documents/document_5772_section_1402.pdf.

nek viszont előfeltétele, hogy rendelkezésre álljanak a művek többszörözésének technikai feltételei – vagyis a könyvnyomtatás. Szórványosan maradtak fenn bizonyítékok arra, hogy már a 15. században is adtak ki könyvnyomtatásra privilégiumot. Az első szerzői jogi törvénynek *Stuart Anna* 1709-ben beiktatott statútumát tekintjük.⁷⁴ A technikai feltételekre szokás a modern szerzői jog kialakulásának *tárgyi oldalaként* hivatkozni; az *alanyi oldalt* pedig a reneszánsz emberkép, vagyis az alkotó személyes teljesítményének elismerése jelenti.⁷⁵

A 18–19. században felerősödött az igény a szerzői jogi védelmi rendszer kialakítására előbb nemzeti szinten, majd kétoldalú megállapodások keretében. Az első multilaterális nemzetközi megállapodást, a *Berni Unió Egyleményt* 1886-ban kötötték meg.

Ami a magyarországi helyzetet illeti: 1584-ben jelent meg a *Corpus Juris Hungarici*, amelyre a nagyszombati főiskola szerezte meg a kiadás – privilégiumlevéllel alátámasztott – kizárólagos jogát. A 19. században több kodifikációs kísérlet is volt a szerzői jogi szabályozásra, de a történelmi körülmények miatt a törekvéseket csak a század végén koronázta siker. *Szemere Bertalan* 1844-ben terjesztette be a törvényjavaslatot, amely azonban – királyi szentesítés híján – nem emelkedett törvényerőre. A kiegyezés után új, de ismét eredménytelenül végződő javaslatot nyújtott be a *Magyar Írók és Művészek Társasága*, míg végül 1884-ben megszülethetett az első magyar szerzői jogi törvény. Az *Arany László* nevével fémjelzett 1884. évi XVI. törvény elméleti alapja máig érvényes.⁷⁶

A törvény vitája során többen hangsúlyozták, hogy a szabályozást „teljes értékűnek, európainak” látják: „most nyújt a törvényhozás alkalmat, hogy a magyar állam polgárai e tekintetben is a polgáriassult és művelt nemzetekhez sorakozhassanak”.⁷⁷ *T. Szabó Levente* megállapítása szerint az új törvény „mintegy kiteljesítette az évtizedek óta az irodalom kapcsán is szorgalmazott nemzeti protekcionizmus kulturális mintázatát”.⁷⁸

Az 1894-ben hatályba lépett szerzői jogi törvény értelmében a szerzői műveket – az érdekeltek szóbeli vagy írásbeli kérelmére – be kellett vezetni egy e célra létrehozott nyilvántartásba. „Az iktatókönyv, melybe a beiktatás a 7., 13., 55. és 65. § határozatainak megfelelően történik, a földmivéls-, ipar- és kereskedelmi kir. ministeriumnál vezetetik.”⁷⁹ A kereskedelemügyi miniszter 1905-ben rendeletileg a Szabadalmi Hivatalra ruházta a szerzői művek nyilvántartásával kapcsolatos feladatokat.

Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezményhez történő 1922. évi csatlakozásunk tette szükségessé a magyar szerzői jog újrakodifikálását. Az 1921. évi LIV.

⁷⁴ Kiss: i. m. (73), p. 17.

⁷⁵ Vass László szóbeli kiegészítése alapján, akinek a szerző itt mond köszönetet önzetlen segítségéért.

⁷⁶ Nótári Tamás: A magyar szerzői jog fejlődése. Lectum Kiadó, Szeged, 2010, p. 21. és 31–32.

⁷⁷ Kőrösi Sándor hozzászólása. In: Képviselőházi Napló, 1881–1884, XV. kötet, p. 161 – idézi *T. Szabó Levente*: A modern magyar szerzőség feltalálása és ideológiái. A szerzői jog első magyar törvényéről. Helikon, 57. évf., 4. sz., 2011, p. 570–591.

⁷⁸ *T. Szabó*: i. m. (77).

⁷⁹ 1884. évi XVI. törvény cikk a szerzői jogról. 42. §: <http://1000ev.hu/index.php?a=3&param=6140>.

törvénycikk nemcsak az egyezményvel volt összhangban, de az akkor technikai újdonságnak számító film alkotásában közreműködő szerzők jogait is biztosította, illetve rendezte a filmgyárakat megillető vagyoni jogok gyakorlásának a feltételeit.⁸⁰ Az 1931. évi XXIV. törvénycikk az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló római nemzetközi egyezmény becikkelyezése tárgyában szintén a Berni Uniós Egyezmény fényében született.

Az 1969. évi III. szerzői jogi törvény meglehetősen hosszú ideig lépést tudott tartani a nemzetközi jogfejlődéssel és a technikai újdonságokkal. Három évtized múltán fogadták el a jelenleg is hatályos 1999. évi LXXXVI. törvényt, amely a szerzők mellett védi az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók, a rádió- és televíziószervezetek, a filmelőállítók, valamint az adatbázis-előállítók teljesítményeit is. A „mű” és az „alkotás” kifejezést szinonimaként használó törvény – a nemzetközi gyakorlatot átvéve – példálózóan sorolja fel a védelem alá tartozó műtípusokat.⁸¹

A Szabadalmi Hivatal 1896-tól 1920-ig

A szellemi tulajdoni jogrendszer kialakulásának rövid ismertetése után áttérünk a hatósági feladatokat ellátó intézmény történetére.

Az 1895. évi XXXVII. törvénycikkben foglaltak alapján az uralkodó hatáskörébe tartozott az újonnan létrehozandó hivatal élére az elnök, az alelnök, továbbá az állandó bírói és műszaki tagok kinevezése. A nem állandó tagokat és a kezelőszemélyzetet a kereskedelmi miniszter nevezte ki. A hivatali vezetőknek és a bírói tagoknak az 1869. évi IV. tc. 7. §-ában meghatározott jogi végzettséggel kellett rendelkezniük. Műszaki tag az lehetett, aki a köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. évi I. tc. 10. §-ában leírt mérnöki oklevelet megszerezte. A hivatal a kereskedelmi miniszter felügyelete alatt állt, aki a felügyeleti jogát közvetlenül, illetve a törvény alapján szintén megalakított *Szabadalmi Tanács* elnöke útján gyakorolta.

A Szabadalmi Hivatal és a felette felügyeleti jogokat gyakorló Szabadalmi Tanács és a létrehozásáról intézkedő Minisztertanács ülését 1896. február 8-án tartották. A szerencsésen fennmaradt jegyzőkönyvben szerepel a miniszterek tanácsa által felterjesztett névsor a tisztviselők számára javasolt éves fizetés összegével együtt. Az előterjesztéseket *Ferenc József* 1896. február 19-én jóváhagyta, így a tanács elnökének *Schnierer Gyulát* nevezték ki, tagjai pedig *Beck Hugó, Hegedűs László, Fabinyi Ferenc, Vavrik Antal, Rakodczay Sándor, Mikulčič Imre, Wartha Vince, Rejtő Sándor, Asbóth Emil* és *Wittmann Ferenc* lettek.

A minisztertanács elé a hivatali tisztségek felterjesztett és változatlan formában jóváhagyott névsor a következő volt: *Schmidt József* kapott elnöki kinevezést, *Wetzel Gyula* lett

⁸⁰ *Török Tamás*: Nótári Tamás – A magyar szerzői jog fejlődése. Debreceni Jogi Műhely: http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2011/szerzoi_jog/.

⁸¹ *Dinók Henriett*: Nótári Tamás – Development of Hungarian copyright law. Acta Universitatis Sapientiae. Legal studies, 3. évf. 2. sz., 2014, p. 232–242.

az alelnök, *Galánfi Sándor, Major Tibor, Kósa Zsigmond, Bittó Béla, Lode Rezső* szabadalmi bíró, *Kayser Szilárd, Ferrich Imre, Virág József, Bruckmüller Ferenc* pedig szabadalmi albíró lett.⁸²

A hivatali tisztségviselők javadalmazása 1896–1906

A hivatali vezetőket kinevező minisztertanácsi ülésen meghatározták a vezetők és a bírák éves fizetését. A már sokszor idézett, az első évtizedet feltáró jelentésben közzétették a hivatal működési költségeit, köztük a személyzet javadalmazását – az elnöktől a hivatalszolgáig bezárólag.

Az érdekesség kedvéért idézünk néhány jellemző adatot: az első évtizedben az elnök jövedelme nem változott: évente 10 000 korona fizetést és 2000 korona lakpénzt élvezett. Az alelnök fizetését évi 6000 koronában állapították meg, amelyet 1600 korona lakbértámogatással egészítettek ki, de Wetzels Gyula, aki alelnök léte az első időszakban a kormánybiztosi feladatai miatt távollévő Schmidt József elnöki munkáját is ellátta, a fizetésén felül további 1200 koronát kapott.

A bírák nem egyforma javadalmazásban részesültek: 4000, 4400 vagy 4800 korona fizetés, továbbá 1200 korona lakpénz járt nekik évente. A segédhivatali főigazgatót – aki a levéltárat és a könyvtárat is irányította – 3600 korona fizetés és 1000 korona lakpénz illette meg, és a Szabadalmi Közlöny szerkesztésére további 3000 korona tiszteletdíjat kapott. A szabadalmi levéltárnoknak 2400 korona fizetés mellett 800 korona lakpénz járt.

A kilenc hivatali szolga közül 3 fő 800 korona, 3 fő 700 korona, további 3 fő pedig 600 korona fizetést kapott, és valamennyiüknek járt 240 korona lakpénz és 100 korona ruhapénz.

Az akkori fizetésekkel összehasonlítva tisztességes jövedelemben részesült a szabadalmi hivatal vezetősége és személyzete. Ebben az időszakban az országgyűlési képviselők évente 4800 korona tiszteletdíjat és 1600 korona lakbértámogatást kaptak. A szabadalmi hivatal elnökének javadalmazása az országos rendőrfőkapitányéval azonos szinten állt. Az átlagfizetés 1906-ban évi 890 korona volt.⁸³

Minden készen állt arra, hogy a jogszabályban előírt határidővel, 1896. március 1-jén megalakuljon a *Magyar Királyi Szabadalmi Hivatal*.

⁸² Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944: <http://adatbazisokonline.hu/en/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944/adatlap/57484>.

⁸³ Dualizmus kori képviselői fizetések (1867–1918): <http://www.parlament.hu/biz38/mob/kepv/dualizmus.htm>.

Igdatókönyvi szám	Érke- zett	Beadó neve, a beadvány kelte és száma	A beadvány tartalma, előiratai, mellékletei
1	2	3	4
1	1896. 1/III.	Am. kir. szab. hivatal.	Teljes tanácsulési jeggyitkönyv, mely szerint a magy. kir. szabadalmi hi- vatal elnöke, alelnöke, állandó és múlttagjai a hivatalos esküt letették.

Az 1. sz. bejegyzés a Szabadalmi Hivatal „igdatókönyvébe” 1896. március 1-jén a tiszttségviselők eskütételéről⁸⁴

A hivatal megalakuláskori szervezete, működése

Magyarország új szabadalmi hatóságát a korábbi, alárendelt szerepű minisztériumi ügyosz-
tály helyett egy bírósági jellegű, önálló hivatalként hozta létre.

Az újonnan létrehozott intézmény hatáskörébe a következő feladatok tartoztak:

- a szabadalmak megadása és nyilvántartása,
- a szabadalmi lajstrom vezetése,
- a szabadalmak átruházásához kapcsolódó használati, gyakorlatba vételi engedélyek bejegyzése a lajstromba,
- a megsemmisítési, illetve a megállapítási perekkel kapcsolatos elsőfokú eljárás lefolytatása.⁸⁵

A törvényben foglaltak alapján a hivatal bejelentési osztálya „oly hármass tanácsban hatá-
roz, melynek egy bírói és két műszaki tagja van”.⁸⁶ Ez az osztály elsőfokú hatóságként járt el
az engedélyezési eljárásban; feladatai közé tartozott továbbá a szabadalmi lajstrom vezetése.
A bírói osztály a „bejelentési osztály határozatai elleni felfolyamodás alapján” másodfokon
járt el, és elsőfokú hatáskörébe tartozott a szabadalmi leírások értelmezése, a szabadalom
megsemmisítése és „az ún. negatív megállapítási kérelmek elintézése”.⁸⁷

A két osztály munkáját a hivatal kinevezett bírái előre meghatározott rend szerint, éves
váltásban látták el.

⁸⁴ Magyar Nemzeti Levéltár, Magyar Országos Levéltár K 312 Szabadalmi Hivatal (Fond).

⁸⁵ Papp László: A szabadalmi hatósági funkciók alakváltozásai és eljárásrendje, 1896–1949. In: *Tószegi:*
i. m. (45), p. 67–102.

⁸⁶ 1895. évi XXXVII. törvénycikk a találmányi szabadalmakról: <http://1000ev.hu/index.php?a=3&param=6599>.

⁸⁷ Bobrovsky Jenő: Szabadalmi jogunk 75 éve. In: *A magyar iparjogvédelem 75 éve.* OTH, Budapest, 1961,
p. 10.

A hivatali munkaidő 1896-ban

A hivatal megalakulásakor a kereskedelmi miniszter a következő munkaidő-beosztást rendelte el: „...a birói személyzetre nézve öt, a kezelő személyzetre nézve hat, ünnep- és vasárnaponként három óra” – tehát a hét minden napján dolgoztak. Az „ügymenet gyorsítása vagy felhalmozott hátrálékok feldolgozása végett” a hivatalos órák számát az elnök vagy helyettese felemelhette.⁸⁸

A Szabadalmi Közlöny

Az első önálló magyar szabadalmi törvény 44. §-a rendelte el a *Szabadalmi Közlöny* kiadását: „A bejelentett és közzététetni rendelt találmányok (34. §.), az engedélyezett szabadalmak – azok leírásával és rajzaival együtt – a felszólalás folytán elutasított találmányok czime, a szabadalmak átruházása, megszűnése, megvonása és megsemmisítése az erre rendelt hivatalos lapban azonnal közzéteendő.”

A közlöny első száma 1896. június 20-án jelent meg, majd 1896 és 1908 között hetenként egyszer, szombati napokon (de szükség szerint akár hetente többször) került ki a nyomdából. A hivatalos lap „rendesen minden héten szombaton déli 12 órakor jelenik meg, ugyanekkor tétetnek ki közszemlére a benne meghirdetett bejelentések is.”⁸⁹ 1896–1919 között *Frecksay János*, a magyar ipari szaknyelv kidolgozója szerkesztette a *Szabadalmi Közlönyt*; érdemei elismerésül a hivatal szakkönyvtára 2011-ben az ő nevét vette fel.⁹⁰

Költség és haszon 1896–1906

A Szabadalmi Közlöny és a szabadalmi leírások előállításának költsége 1896-ban 36 173 korona volt, a teljes hivatali kiadás 17%-a. 10 évvel később a 378 945 koronát elérő összes kiadás 24,4%-át tette ki a hivatalos lap és a szabadalmi leírások előállítási költsége. (A két időpont között a bevételek aránya jelentősen emelkedett: a hivatali működés első évében a kiadásokhoz viszonyítva a bevétel több mint 60%-kal, 1906-ben viszont már 230%-kal volt magasabb. Az első évtizedről szóló beszámolóban kiemelték, hogy 1896–1906 között „a szabadalmi ügy az államnak” 3 713 251 korona tiszta hasznot eredményezett.)⁹¹

⁸⁸ A kereskedelemügyi miniszter 1896. évi 733. számú elnöki rendelete a Szabadalmi Hivatal szervezeti és ügyviteli szabályzatáról. In: Magyarországi Rendeletek Tára, 30. évf., 1. kötet, 1896, p. 306.

⁸⁹ I. m. (9), p. 147.

⁹⁰ A szerző itt mond köszönetet a *Frecksay János Szakkönyvtár* vezetőjének és munkatársainak a szakirodalmi források beszerzése terén nyújtott pótolhatatlan segítségükért.

⁹¹ I. m. (9), p. 196–197.

Az iparjogvédelmi hatóság hivatalos lapja 120 éve folyamatosan megjelenik; 2005-ig nyomtatták, 2006 óta pedig elektronikus formában, a hivatal honlapján teszik közzé. A közlöny 1908-tól 1946-ig havonta kétszer, 1946–2005 között havonta egyszer, 2006-tól ismét havonta kétszer lát napvilágot. A címe és a kiadója néhány alkalommal változott; jó néhány évtizede már nemcsak a szabadalmi ügyekkel, hanem a hivatal hatáskörébe tartozó összes oltalommal kapcsolatos, a törvényi előírások szerinti adatokat közli. 1963 óta a címe: *Szabadalmi Közlöny és Védjegyértésítő*.

A Szabadalmi Közlöny „hivatása”

„A Közlöny azt a hivatását, hogy kezét az iparjogvédelem ütőerén tartsa, a jövőben is híven igyekszik betölteni, számítván arra, hogy azok, akiknek érdekében ez történik, felismerik és elismerik e munkásság jelentőségét.”⁹²

A Szabadalmi Bíróság 1920-tól 1949-ig

A Szabadalmi Hivatal a megalakulásától számított 24 éven át „látszatra mint közigazgatási hatóság”, ténylegesen azonban mint bíróság működött. Annak ellenére, hogy a hivatal műszaki végzettségű állandó tagjait is bírakká nevezték ki, ők mégsem voltak teljesen egyenlőek a „jogászbírákkal”, holott az alapvető szakmai kérdésekben többnyire a mérnökök döntöttek. A hosszas viták és előkészületek után elfogadott, 1920. évi XXXV. törvényekben szentesített változások alapján a szabadalmi hatóság jellege megváltozott: „a független bírói ítélkezés minden kellékével felruházott valóságos bíróság lett”⁹³

A hivatal és a fellebbviteli fórum új elnevezése: *Magyar Királyi Szabadalmi Bíróság*, illetve *Magyar Királyi Szabadalmi Felsőbíróság* is a különbírósági jelleg megerősítését tükrözte. Ez az önálló, kétszintű bírósági szervezet azonban mindössze hét évig működött: az 1927. évi XX. törvény cikk rendelkezése értelmében a Szabadalmi Felsőbíróság megszűnt, és másodfokú ítélkezésre vonatkozó jogkörét a *Kúria* vette át. Az intézkedés komoly ellenérzést váltott ki a korabeli szakértők körében, mert attól tartottak, az „Európa-szerte elismert szabadalmi jogszolgáltatás zálogát” jelentő, zárt különbírósági rendszer fellazítása a minőség rovására megy. Az államháztartás egyensúlyi helyzetének fenntartására hivatkozva azonban a döntéshozók jóváhagyták a Szabadalmi Felsőbíróság megszüntetését.⁹⁴

Az ítélkezési gyakorlat utólagos elemzése alapján kiderült, hogy a változás – az előzetes aggodalmak ellenére – mégsem okozott gondot a jogszolgáltatásban. A Kúria legfelsőbb szabadalmi tanácsában az elnök mellett két bíró és két ülnök vett részt; a bírák vagy az

⁹² A Szabadalmi Közlöny jubileumára. In: Szabadalmi Közlöny, 41. évf. 12. sz., 1936, p. 148.

⁹³ *Marschall Ferenc*: A negyvenéves Szabadalmi Bíróság. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye. 70. köt. 21–22. sz., 1936, p. 193–195.

⁹⁴ *Papp*: i. m. (85), p. 91–96.

ülnökök gyakran a Szabadalmi Bíróság tisztségviselői közül kerültek ki.⁹⁵ 1936-ban a Szabadalmi Bíróság 17 tagú bírói karából tizenketten voltak mérnökök és öten jogászok. A szabadalommegadási eljárásban mindkét fokon a hivatal járt el „szervezetszerűen el nem különített ... ad hoc tagozódásban”.⁹⁶

A magyar szabadalmi intézmény 1936-ban ünnepelte 40 éves fennállását. A *Magyar Tudományos Akadémia* előadótermében 1936. június 25-én tartott díszgyűlésen *Bornemisza Géza* iparügyi miniszter méltatta a szabadalmi törvény jelentőségét és a hivatal munkásságát. „Ma már az eddig megadott magyar szabadalmak száma jóval felül van a százezren s jelenleg is több mint 16 ezer van érvényben. Évente 2500 szabadalmat lajstromozunk, melynek majdnem fele hazai eredetű szabadalom. Hogy milyen fontosságot tulajdonítanak a szabadalomtulajdonosok a Magyarországon való bejelentésnek, mutatja az, hogy 1932 óta, amikor a szabadalmi oltalom időtartama 15 évről 20-ra emelkedett, a meghosszabbítások száma növekvő tendenciát mutat.” Az iparügyi miniszter a védjegyekről szólva kiemelte: „A védjegyoltalom nagy ipari jelentőségét mutatja, hogy a vállalatok jól bevált védjegyeiket 10 évről 10 évre állandóan megújítják, úgyhogy vannak cégek, amelyeknek 50-60 éves védjegyeik vannak.” *Bornemisza Géza* végül a szabályozásra váró kérdésekre tért rá, amelyek közül néhányat említünk: a szabadalomtulajdonosok jogbiztonságának növelése, az alkalmazotti találmányok kérdésének rendezése, a mintaoltalom szabályozása, továbbá a szegénységi jog tisztázása.⁹⁷

A szabadalmi tár állománya 1936-ban

Négy évtizeddel a megalakulása után a hivatalnak hatalmas, 5 millió egységet kitevő, rendszerbe foglalt gyűjteménye volt a találmányok bel- és külföldi leírásairól.

Az ünnepi ülés másik fő szónoka *Schilling Zoltán* hivatali elnök volt, aki ezekkel a szavakkal kezdte előadását: „A feltaláló kenyere mindig keserű volt. Csak keveseknek adatott, hogy találmányuknak gyümölcsét élvezhessék. De ha nehéz a feltaláló helyzete ma, még nehezebb volt a régmúltban, amikor még törvény sem védte a feltalálók jogait s amikor a kiváltságok engedélyezése a fejedelmi kegytől függött s az utánzások és a kijátszások ellen úgyszólván az egyedüli védekező eszköz a titokbantartás volt.”⁹⁸

Schilling az első önálló magyar szabadalmi törvény egyik legfőbb vívmányát így értékelte: „... a szabadalmi jognak mint szellemi tulajdonnak a sorsát független bíróság kezébe tettük le. Ez pedig nagy lépés a jogszolgáltatás terén, mert ezzel a szabadalmak megadása körül

⁹⁵ *Papp*: i. m. (85), p. 98.

⁹⁶ *Marschall*: i. m. (93).

⁹⁷ *Biró György*: A M. Kir. Szabadalmi Bíróság jubileuma. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye. 70. köt. 31–36. sz., 1936, p. 238–239.

⁹⁸ *Schilling Zoltán*: A M. Kir. Szabadalmi Bíróság elnökének előadása negyven éves szabadalmi intézményünkről. Szabadalmi Közlöny, 41. évf. 13. sz., 1936, p. 160.

is a teljes függetlenség és pártatlanság intézményes biztosítása mellett, a jog uralma lépett életbe és a feltalálói tevékenység jutalma többé nem az uralkodói kegytől, de még nem is a közigazgatás többé-kevésbé mégis csak irányítható intézkedéseitől függött s így a kultúrál-lamok között e tekintetben legelől jártunk.”⁹⁹

Ami a bejelentések számának alakulását illeti, Schilling Zoltán nagy jelentőséget tulajdo-nított a Párizsi Unió Egyezményhez való 1908. évi csatlakozásnak, amely „majdnem ugrás-szerű emelkedést idézett elő a találmányi bejelentések számában”. 1897-ben 3678, 1909-ben 4870, 1913-ban 5686 bejelentést nyújtottak be. „Ezzel el is értük a 40 évnek a maximumát, mert sajnos a szabadalmi ügy szépen megindult fejlődésének 1914-ben a világháború véget vetett.” Néhány további adat is elhangzott: 1924-ben 2669, 1929-ben 4202, 1935-ben pedig 4447 bejelentés érkezett, azonban a bejelentések több mint a fele a „szegénységi jog igény-bevételével történik”, ráadásul „ezeknek igen jelentős része kezdetleges elgondolás, régen túlhaladott álláspont, amiből nem lehet szabadalom.” Amíg a „jobb időkben” a bejelentések 70-80%-ából lett szabadalom, addig „a mai nehéz időkben” alig 50-60%-ot ér el a szabadalomképes bejelentések aránya.¹⁰⁰

Itt egy rövid kitérőt teszünk annak érdekében, hogy érthetővé váljék, a hivatal számára mit jelentett a jubileumi ünnepségen mindkét vezérszónok által hivatkozott szegénységi jog. Magyarországon évszázadokon át ismeretes volt „a szegény sorsú pereskedők perbeli segítése”. A támogatás ténylegesen a költségek teljes vagy részleges elengedésében nyilvánult meg – ez a funkció a 19. század második felétől szociális feladatként fogalmazódott meg. A 20. században a szegénység alapján már nemcsak a perbeli, hanem egyéb hivatalos eljárások esetén is költségkedvezményt vagy -mentességet lehetett igénybe venni. Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében az állam a társadalom alacsonyabb jövedelmű rétegei számára is lehetővé tette a joghoz jutást és az igazságszolgáltatás elérhetőségét.¹⁰¹

Részlet a hivatal szervezeti és ügyviteli szabályzatát módosító miniszteri rendeletből: „Az, aki a szabadalmi hivatal előtt a szegénységi jog megadását óhajtja, kérelmével a szabadalmi hivatal illető osztályához kell fordulnia. ... A szegénységi jog megadása következtében a fél egyelőre fel van mentve a T. 46. §-a első bekezdésének 1–3. pontjaiban meghatározott különdíjak fizetése alól is; s emellett arra is jogot nyer, hogy a szükséghez képest ügyének egyelőre díjtalan ellátására szabadalmi ügyvivőnek kirendelését igényelhesse, azon szabadalmi ügyvivők közül, akik a szabadalmi hivatal elnökénél szegényvédelemre vállalkozásukat bejelentették.”¹⁰²

⁹⁹ Schilling: i. m. (98), p. 161.

¹⁰⁰ Schilling: i. m. (98), p. 162–163. (Schilling Zoltán itt „Nemzetközi Iparjogvédelmi Unió”-nak nevezte a szakirodalomban később Párizsi Unió Egyezményként számon tartott megállapodást.)

¹⁰¹ Király Lilla: A szegénységtől a jogi segítségnyújtásig. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem, 2011, p. 16–17: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/kiraly-lilla/kiraly-lilla-vedes-ertekezés.pdf>.

¹⁰² A kereskedelemügyi m. kir. miniszternek 81.855/1914. számú rendelete a m. kir. szabadalmi hivatal szervezeti és ügyviteli szabályzatának módosítása és kiegészítése tárgyában, 86. §. Melléklet a Szabadalmi Közlöny 1915. évi 1-ső számához. Pallas Nyomda, Budapest, 1915, p. 38.

Amint az idézett miniszteri rendeletből látszik, a hivatali gyakorlatban nemcsak költségmentesség illette meg a szegénységi bizonyítvánnyal rendelkező bejelentőket. A bevételek elmaradásához képest a hatalmas munkateher okozott igazán gondot, hiszen a szegény sorsú bejelentők szabadalmi ügyvivőt sem tudtak fogadni, így a bejelentéseiket a hivatalnokoknak kellett értelmezniük és úgy-ahogy megfeleltetniük a formai előírásoknak, de a bíróság „nagy türelemmel és megértéssel kezeli ezeket az ügyeket”. Hogy ez abban az időben mekkora gondot okozott, abból is látszik, hogy a hivatal elnöke a díszünnepségen hosszan időzött ennél a kérdésnél. Schilling Zoltán a rá jellemző, emelkedett stílusban ezekkel a szavakkal zárta le a témát: „... nem lehet minden meghatottság nélkül venni az ákom-bákom betűk között fel-felcsillanó magyar szív hazafiúi szeretetének a megnyilvánulását, amely szerint igen sok esetben az ilyen szegénysorsú feltalálók a találmányukból várható jövedelmet egészben vagy nagyrésztben elesett hazánk megmentésére ajánlják fel.”¹⁰³

A 40. jubileumi év ünnepi ülésén résztvevők még nem sejtették, hogy a félévszázados ünnepséget a néhány év múlva elkezdődő újabb világháború elsodorja...

Nehézségek a szabadalmi leírások kinyomtatása terén

A szabadalmi intézmény 40. éves fennállásakor tartott díszünnepségen elhangzott beszédében Schilling Zoltán elnök megemlítette, hogy az 1921–1924 közötti infláció, illetve a radikálisan lecsökkent bejelentések miatt a bevételek annyira devalválódtak, hogy a Bíróság 1928-ig „a szabadalmi leírások kinyomtatási kötelezettségének sem tudott eleget tenni.” 1929 elején valorizálták a díjakat – ennek egyik következményeként ismét ki tudták nyomtatni a szabadalmi leírásokat.¹⁰⁴

A II. világháború évei minden szempontból jelentős visszaesést okoztak a Szabadalmi Bíróság életében. A bejelentések száma rendkívüli mértékben lecsökkent: amíg az 1920–1945 közötti időszakban évi átlagban 2300, addig a II. világháború végén már csak 299 új szabadalmat jegyeztek be egy év alatt.¹⁰⁵ A személyzet egy részét katonai szolgálatra rendelték be, a működést ellátási nehézségek korlátozták. A hivatal akkori elnöke, *Kőrös László* egy vele készült interjúban kiemelte: „Az egyik nehézségünk például az, hogy a bírói karból, a segédhivatalból is, mindig hiányzik néhány katonai szolgálatot teljesítő munkaerő.”¹⁰⁶

Budapest ostroma során a Szabadalmi Bíróság Akadémiai utca 12. szám alatti épületét is bombatalálat érte. A tűzészeti harc elvonulta után az Iparügyi Minisztérium tisztviselőivel közösen haladéktalanul nekiláttak a romeltakarításhoz.¹⁰⁷ A Szabadalmi Közlönyben 1945.

¹⁰³ Schilling: i. m. (98), p. 163.

¹⁰⁴ Schilling: i. m. (98), p. 163.

¹⁰⁵ Simon: i. m. (45), p. 164. és 149–198.

¹⁰⁶ Közgazdasági és Közlekedési Tudósítók, 17. évf., 10. sz., 1943.

¹⁰⁷ Vass: i. m. (46), p. 106.

április 16-án jelent meg egy hirdetés, amely közli: „... a szabadalmi bíróság, amelynek működése a háború folytán 1944 évi december hó 24. napján megszűnt, működését 1945 évi március hó 16. napján újból megkezdette.”¹⁰⁸ A segédhivatalok naponta 12 és 14 óra között az ügyfelek rendelkezésére álltak. A szabadalmi bírák az előre meghatározott napokon 10–13 óra között fogadták a feleket.

Mint ismeretes, az 1945 novemberében tartott országgyűlési választásokon a *Független Kiszgazdapárt* a szavazatok 57%-át szerezte meg. A politikai erővonalak radikális változása miatt 1947-ben, majd 1949-ben is tartottak parlamenti választásokat – ez utóbbi már az egypártrendszerű diktatúra körülményei között zajlott. Az önkényuralmi rendszer belső logikája miatt a teljes közigazgatási rendszert gyökeresen átalakították: az átrendeződés az iparjogvédelmi hatóságot sem kerülhette el.

A „fordulat évének” is nevezett 1948. évtől kezdve az 1989-es rendszerváltozásig Magyarországon a piacgazdaság helyett a központi tervutasításokon alapuló szocialista tervgazdaság érvényesült. Az első időszakban az iparjogvédelmi rendszer is jelentős fordulatot vett: 1948-ban szovjet mintára bevezették az ún. szerzői tanúsítványt, amelyet az államnak felajánlott találmányokra lehetett igényelni. Az 1948. november 30-án kihirdetett, 11.950/1948. Korm. számú, az államnak felajánlott találmányok szerzői jogi védelméről és díjazásáról szóló rendeletből idézünk: „A jelen rendelet alkalmazása szempontjából találmánynak kell tekinteni azokat az eredeti, értékes és nemzetgazdasági szempontból fontos újításokat, amelyek a technika ismert állásához viszonyítva lényeges haladást jelentenek. Pusztán az a körülmény, hogy valamely újítás szabadalmi védelem alatt áll, nem ad jogigényt arra, hogy az a jelen rendelet értelmében vett találmánynak elismertessék.” „Az államnak felajánlott találmányt, ha a feltaláló arra szerzői tanúsítványt kíván kapni, a szabadalmi bírósághoz kell bejelentenie...”¹⁰⁹

1948-ban – a kereskedelmi és iparkamarák megszüntetése miatt – a védjegyek és az ipari minták lajstromozását a Szabadalmi Bíróság hatáskörébe utalták. A *Gazdasági Főtanács* javaslatára 1949-ben létrehozták a *Találmányok Értékesítését Engedélyező Bizottságot*, amelynek engedélye nélkül nem volt szabad az iparilag értékesíthető találmányokat, gyártási eljárást és gyártási titkot „szabadalmaztatás vagy más oltalom megszerzése végett külföldön bejelenteni”, értékesíteni vagy nyilvánosságra hozni. A kormányrendelet¹¹⁰ az *Országos Tervhivatal* mellett működő bizottság hatáskörébe utalta a szabadalmak engedélyezését – jelentősen szűkítve a Szabadalmi Bíróság hatáskörét, amelynek a napjai akkor már meg voltak számlálva.

¹⁰⁸ Hirdetmények. Szabadalmi Közlöny, 50. évf. 1–8. sz., 1945. április 16., p. 2.

¹⁰⁹ A Magyar Köztársaság kormányának 11.950/1948. Korm. számú rendelete az államnak felajánlott találmányok szerzői jogvédelméről és díjazásáról. Szabadalmi Közlöny, 54. évf., 1. sz., p. 5–6.

¹¹⁰ A Magyar Köztársaság kormányának 220/1949. (I. 8.) Korm. számú rendelete a Találmányok Értékesítését Engedélyező Bizottság létesítése tárgyában: <http://tortenet.sztmh.gov.hu/images/497.pdf>.

Az október 12-én kihirdetett 1949. évi 8. törvényerejű rendelet kimondta: „A szabadalmi bíróság megszűnik és bírói osztályának hatásköre a budapesti ítéltáblára, egyéb hatásköre pedig az Országos Találmányi Hivatalra száll át.” Ezt követően az iparjogvédelmi ügyekben három hatóság járhatott el: az Országos Találmányi Hivatal, a budapesti ítéltábla és a Kúria.¹¹¹

Az Országos Találmányi Hivatal 1949-től 1996-ig

A fentebb hivatkozott 11.950/1948. kormányrendelet 6. §-ának (1) bekezdése így szól: „Az államnak felajánlott találmányokkal és a szerzői tanúsítványok kiadásával kapcsolatos munkák elvégzésére Országos Találmányi Hivatalt kell felállítani.” 1948-ban a következőkben határozták meg a hivatal feladatkörét:

- a) a szerzői tanúsítványra bejelentett találmányok újdonságának és használhatóságának vizsgálata;
- b) a szerzői tanúsítványok kiadása és az állam szempontjából hasznosnak ítélt találmányok kidolgozásának, illetve gyakorlatba vételének elősegítése;
- c) az újdonságvizsgálatot támogató irodalmi és egyéb anyaggyűjtemény létesítése, és ennek műszaki tájékoztatási célú felhasználása;
- d) adatgyűjtés és -terjesztés az üzemi tapasztalatokról, az elfogadott találmányok és újítások gyakorlatba vételének felügyelete, és mindezekről központi nyilvántartás vezetése.

A kormányrendelet 16. §-a előírta: „Az Országos Találmányi Hivatalt az 1949. évi január hó 1. napjáig meg kell alakítani.”¹¹²

Formailag még létezett a Szabadalmi Bíróság, amikor 1949. január 1-jével létrejött az Országos Találmányi Hivatal (OTH). Az OTH alapításkori feladata a fent már említett szerzői tanúsítványokkal, illetve a szintén új jogintézményt jelentő műszaki újításokkal kapcsolatos teendők ellátása volt. Az intézmény a miniszterelnök felügyelete alá tartozott, aki felügyeleti jogát az *Országos Tervhivatal* elnökére ruházta át. Az OTH élére – főtitkári rangban – *Hevesi Gyula* került. A főtitkári címet néhány hónap múltán megváltoztatták: azóta az egyszemélyi felelős vezető elnöki rangban irányítja a mindenkori hivatal munkáját. A kezdeti években a munkatársak ténylegesen a miniszterelnökség személyi állományába tartoztak.

Az 1949 októberében rendeletileg megszüntetett Szabadalmi Bíróság bejelentési osztályának hatáskörét – vagyis a szabadalmi, védjegy- és ipariminta-oltalmi bejelentések elbírálását – az OTH-ra ruházták. A fellebbezésekkel foglalkozó bírói osztály feladatai a bírósághoz kerültek. A honi iparjogvédelem szempontjából szerencsésnek mondható fejlemény volt,

¹¹¹ 1949. évi 8. tvr. a szabadalmi, védjegy és mintaoltalmi jogszabályok egyes rendelkezéseinek módosításáról. In: *Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye, 1949*, p. 103–104.

¹¹² I. m. (109).

hogy a nagy tudású szabadalmi bírák közül jó néhányan folytathatták szakmai tevékenységüket az OTH keretein belül – így a szakértelem és a jártasság nem enyészett el teljesen.¹¹³

A szovjet mintára bevezetett szerzői tanúsítványok, illetve a műszaki újítások mellett a szabadalmi rendszer ugyan fennmaradt, de a szabadalmi oltalmat éppen a legfontosabb tulajdonságától – versenyeszközjellegétől – fosztották meg. A szabadalmazható, illetve a szerzői tanúsítványra bejelenthető találmány fogalma között erős átfedések voltak, azonban mégsem voltak azonosak: míg a szabadalomnál az újdonság, addig a szerzői tanúsítványnál a haladás volt az elsődleges szempont az elbírálás során.¹¹⁴ Hogy adott esetben a különbséget miként lehetett megállapítani, azt nehéz utólag megítélni. A szerzői tanúsítványért való folyamodás lényegében ingyenes volt, és az újító többletbevételhez is juthatott: „Ha valamely újításnak minősülő műszaki tökéletesítés vagy észszerűsítés megvalósítása pénzben kifejezhető gazdasági eredményt ad, az újítás szerzőjét az újítás bevezetésétől számított első év gazdasági eredménye alapján kiszámított díjazásban kell részesíteni.”¹¹⁵ A díjazást sávosan állapították meg: az első 5000 forint eredmény után 10%, az 1 millió forint feletti eredmény után 2% járt. (Viszonyításként, hogy ez idő tájt a havi bérekhez viszonyítva mit jelentett 500 forint: egy 1949. májusi kimutatás szerint a Szabadalmi Bíróság adminisztratív dolgozóinak havi fizetése 350-450 forint körül alakult.¹¹⁶)

Az újítómozgalom

A szerzői tanúsítvány – miután nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket – közel nyolcéves fennállása után megszűnt. Az 1950-es évek első felében a nemzetgazdaság irányultságára azonban nem annyira ez a jogintézmény, mint az ugyancsak a Szovjetunióból „importált” gazdaságirányítási módszerek: az erőltetett iparosítás, a tervutasításokkal megalapozott termelésnövekedési kényszer, a sztahanovista mozgalom – és a mindezt sikerként beállító propagandagépezet által sulykolt ideológia – nyomta rá a bélyegét.

Az arányokat jól érzékelteti az alábbi táblázat, amelyből látszik, hogy 1949-től, az újítómozgalom elindulásától eltelt 8 év alatt a vállalatoknál benyújtott összes újítási javaslat száma elérte a 2,37 milliót. Ugyanezen időszak alatt 17,5 ezer szabadalmi bejelentés érkezett a hivatalba, és ezeknek csak 25%-a volt oltalomképes.

¹¹³ Vass: i. m. (46), p. 110.

¹¹⁴ Szarka: i. m. (71).

¹¹⁵ A Magyar Köztársaság kormányának 11.940/1948. Korm. számú rendelete a műszaki újítások díjazásáról és az újítási javaslatokkal kapcsolatos ügyek intézéséről. Szabadalmi Közlöny, 54. évf., 1. sz., 1949, p. 1–4.

¹¹⁶ Kimutatás a Szabadalmi Bíróság alkalmazottainak illetményeiről (1949. május). Miniszterelnökség, XIX-A-1-j-XIII-3455-1949: <http://tortenet.sztnh.gov.hu/getdata/bfa6.html#381> (az alkalmazottak nevét és beosztását tartalmazó táblázatban 34 fő szerepel).

Év	Újítási bejelentés	Megyalósított újítás	Utókalkulált gazdasági eredmény (Ft)	Kifizetett újítási díj (Ft)	Szabadalmi bejelentés	Megadott szabadalom
1949	7 700	n.a.	n.a.	11 000 000	1 064	991
1950	189 000	44 000	n.a.	24 500 000	1 853	519
1951	296 000	107 000	n.a.	44 500 000	2 064	910
1952	396 872	153 000	597 953 963	54 892 223	1 764	398
1953	454 153	192 433	1 234 421 058	73 388 937	2 025	291
1954	414 781	185 763	1 446 783 247	75 840 335	2 683	252
1955	309 076	145 657	1 200 635 044	60 794 912	3 010	419
1956	300 000	134 000	800 000 000	48 000 000	3 092	542
össz.	2 367 582	961 853	5 279 793 312	392 916 407	17 555	4 322

*Az újítások és a szabadalmak adatai 1949–1956 között*¹¹⁷

A hivatal kiemelt feladatai közé tartozott az újítók kiállításának évenkénti megszervezése, amelyekre az ipari üzemek dolgozóinak szinte kötelező volt elmenniük, és az ott látottakról az újítási naplóban beszámolniuk. Országos újító- és találmányi kiállítás végül mindössze három volt: az első 1949 októberében, a második 1950 novemberében, a harmadik pedig 1953 márciusában nyitotta meg kapuit. Ezt követően szakosított újítókiállításokat rendeztek, nemcsak a fővárosban, hanem szerte az országban. Az eleinte hatalmas propagandával erőltetett újítómozgalom – bár hivatalosan egészen az 1989-es rendszerváltásig fennmaradt – ereje lassanként elfogyott.

Az 1956-os forradalom nemcsak az egész ország, de azon belül a magyar iparjogvédelem történetére nézve is tragikus következményekkel járt. Az *Országos Levéltár* Bécsi kapu téri épületét bombatalálat érte, aminek következtében 1956 novemberében hatalmas tűzvész tört ki. A tűzben elpusztult a levéltárban őrzött szabadalmi hivatali iratok túlnyomó része: 435 iratfolyóméternyi anyag – köztük az elnöki és általános iratok –, továbbá az 1875-től vezetett szabadalmi iktató-, mutató- és felszerelőkönyvek váltak a tűzvész martalékává.¹¹⁸ Tűlzás nélkül mondhatjuk, hogy az odavesztett iratanyag pótolhatatlan veszteséget jelent Magyarország tudománytörténete szempontjából, és gyakorlatilag ellehetetleníti az intézmény történetének alapos, hézagmentes feldolgozását.

1957 fontos dátum a magyar szabadalmi jogban: a 38/1957. (VI. 13.) Korm. számú rendelet újraszabályozta a találmányok és az újítások jogi kereteit, és egyúttal megszüntette a szerzői tanúsítványos rendszert.¹¹⁹ Annak idején ez utóbbi intézkedés meglehetősen nagy megdöbbenést keltett, ugyanis abban az időszakban Magyarország volt az egyedüli KGST-

¹¹⁷ Az újítási adatok forrása: *Perédi Károly*: A tízéves újítómozgalom. In: Kézikönyv az újításokról és találmányokról. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1958, p. 3–21. A szabadalmi adatokat Simon Dorottya, az SZTNH munkatársa bocsátotta a szerző rendelkezésére – köszönet érte!

¹¹⁸ Magyar Nemzeti Levéltár. Magyar Országos Levéltár. K 312 Szabadalmi Hivatal, 1896–1920 (Fond): <https://lnyr.eleveltar.hu/MNLQuery/detail.aspx?ID=3285>.

¹¹⁹ Szarka: i. m. (71).

tagország, amely a találmányok jogvédelmére csakis a szabadalmi oltalmat ismerte el, felszámolva a szovjet mintára kialakított szerzői tanúsítvány jogintézményét.¹²⁰

Talán ez a bátor lépés is hozzájárult ahhoz, hogy a szellemi tulajdon védelmére létrehozott világszervezetnek, a *World Intellectual Property Organization*nak, a WIPO-nak az elődje, a *Szellemi Tulajdon Oltalmára létesült Egyesült Nemzetközi Irodák* (BIRPI) 1966-ban Budapesten szervezte meg a *Kelet-Nyugat Iparjogvédelmi Szimpóziumot*. A nagyszabású rendezvényen 300-nál több meghívott vett részt a világ számos országából.

Az 1960-as, 1970-es években Magyarország határozottan nyitott a fejlett világ iparjogvédelmi rendszerei felé. Négy évtizednél is több idő telt el azóta, hogy hazánk utoljára csatlakozott valamely nemzetközi egyezményhez; 1966-ban viszont megerősítették az eredetmegjelölések oltalmára és nemzetközi lajstromozására vonatkozó *Lisszaboni Megállapodást*, illetve a gyári vagy kereskedelmi védjegyekkel ellátható termékek és szolgáltatások nemzetközi osztályozására vonatkozó *Nizzai Megállapodást*. 1969. december 18-án ugyancsak megerősítést nyert a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló *Madridi Megállapodás* felülvizsgált, új szövege, és ugyanezen a napon csatlakoztunk a *Szellemi Tulajdon Világszervezetének* (a WIPO-nak) a létesítéséről szóló egyezményhez is.

1970. október 23-án megtörtént a magyar csatlakozás az *Egyetemes Szerzői Jogi Egyezményhez*, 1975-ben pedig a hangfelvételek előállítóinak védelmére, a hangfelvételek engedély nélküli sokszorosítása ellen Genfben létrejött egyezményhez. 1973-ban megerősítették az ipari minták nemzetközi osztályozásának létesítéséről szóló *Locarnói Megállapodást*.

Az intézményt érintő jogszabályi változások az 1960-as évektől a centenáriumig

Hosszas előkészítő munka után, 1967-ben adta ki a kormány azt a határozatot, amely hosszú idő után először szabályozta a teljesség igényével az Országos Találmányi Hivatal hatás- és feladatkörét.¹²¹ A korábbiakhoz képest számottevően bővült az intézmény jogköre, ettől kezdve már nemcsak a központi utasítások végrehajtására volt hivatott: az OTH „az iparjogvédelem országos hatáskörű hatósága és központi állami elvi irányító szerve.” Az intézmény feletti felügyeletet az *Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság* elnöke gyakorolta.

A hatósági jogkörbe tartozott a találmányi bejelentések, a védjegyek, ipari minták és eredetmegjelölések vizsgálata, a szabadalmak engedélyezése, valamennyi oltalmi forma nyilvántartása, az iparjogvédelem terén működő társadalmi szervek szakmai felügyelete, a szabadalmi ügyvivőkkel kapcsolatos, külön jogszabályban meghatározott feladatok ellátása, továbbá iparjogvédelmi tárgyú hivatalos lap kiadása.

A központi állami elvi irányítás körébe tartozó feladatok a következők voltak:

¹²⁰ Vass: i. m. (46), p. 115.

¹²¹ A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 2048/1967. (VIII. 20.) számú határozata az Országos Találmányi Hivatal feladatairól és hatásköréről. Határozatok Tára, 16. évf., 28. sz., 1967, p. 139–140.

- az iparjogvédelmi jogszabályok betartásának figyelemmel kísérése,
- új jogszabálytervezetek és kormányintézkedések kezdeményezése,
- a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése,
- dokumentációs és információs tevékenység ellátása,
- az iparjogvédelmi képzés szervezése és irányítása,
- a vállalatok iparjogvédelmi tevékenységének a támogatása,
- kutatási feladatok ellátása.

A feladatok között szerepelt továbbá „az újtírói és feltalálói mozgalom” központi elvi irányítása és az ezzel összefüggő propaganda ellátásának kötelezettsége is.

Az 1969-es év mérföldkövet jelent a magyar szellemi tulajdon-védelem szempontjából: az évekig zajló kodifikációs előkészítés eredményeként ekkor három új törvényt fogadott el az Országgyűlés. A szabadalom-, illetve a védjegyügyek mellett újraszabályozták a szerzői jogi védelmet is; mindhárom törvény 1970-ben lépett hatályba. A maguk helyén ismertették a meghatározó jelentőségű szellemi tulajdon-védelmi jogszabályokat, ezért ebben a fejezetben csak a kronológiai rend kedvéért utalunk rájuk.

Az 1970-es évtized történéseiből kiemelkedik a *Budapesti Szerződés* néven ismertté vált nemzetközi egyezmény, amely a Szellemi Tulajdon Világszervezetének égisze alatt jött létre. A Budapesten 1977. április 28-án aláírt szerződés a mikroorganizmusok szabadalmi eljárás céljából történő letétbe helyezésének nemzetközi elismeréséről szól. Az egyezmény jelentőségét bizonyítja, hogy az aláírásakor 13 ország csatlakozott hozzá, 2016 októberében viszont már 80 tagja volt.¹²²

Hosszú évek kitartó, céltudatos munkájának eredményeként a magyar iparjogvédelmi hatóság úgy ért el az 1989-es rendszerváltás időszakába, hogy addigra megfelelt a nemzetközileg elvárható szakmai színvonalnak. Rövid időn belül, már 1991-ben megszületett a döntés, hogy Magyarország csatlakozni kíván az *Európai Unióhoz*: az Országgyűlés azonban csak 1994-ben iktatta törvénybe az *Európai Megállapodást*, amely meghatározta a társulás feltételeit. Ezek között szerepelt az a célkitűzés is, amelyben a magyar állam vállalta, hogy öt éven belül a szellemi- és iparitulajdon-jogok védelmére vonatkozó szabályokat összhangba hozza az EU-n belül elfogadott elvekkel, továbbá, hogy csatlakozik az *Európai Szabadalmi Egyezményhez*.¹²³

Az Európai Unióhoz való csatlakozásról szóló társulási szerződés aláírása után megkezdődött az ún. jogharmonizáció, a magyar iparjogvédelmi jogszabályok felülvizsgálata, a nemzetközi megállapodásokból adódó követelményekhez igazítása. Az első nagy eredmény a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 1995. április 25-i elfogadása volt. A szabadalmakkal kapcsolatos kérdések mellett ez a törvény határozta meg a

¹²² WIPO Administered Treaties – Contracted Parties – Budapest Treaty: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=7 (2016. október 21.).

¹²³ Vass: i. m. (46), p. 127.

növényfajta oltalmazásának feltételeit, illetve a hivatal hatósági és tájékoztatási kötelezettségeit, eljárásrendjét, illetve működésének kereteit.¹²⁴

Az 1990-es évek első felében a hivatalban komoly szervezeti változásokat hajtottak végre, emellett a székházban jelentős infrastrukturális fejlesztések zajlottak. Az OTH éves jelentése szerint ezekben az években a szabadalmi bejelentések száma kimagasló volt: a történelmi rekordot 1991-ben érték el 10 ezret meghaladó bejelentéssel.¹²⁵ A rendszerváltást követően a magyar fejlesztőktől érkező bejelentések száma óriási mértékben csökkent – ez a kedvezőtlen jelenség főként az országban 1989 után bekövetkező, nagyon sok magyar vállalat megszűnésével járó gazdasági átrendeződés következménye volt. A védjegybejelentések terén más tendencia érvényesült: a nemzeti úton tett bejelentések számában erőteljes növekedés volt tapasztalható. Erre az időszakra esett a használatiminta-oltalom bevezetése az iparjogvédelmi rendszerbe; a bejelentések száma nagyjából a magyar feltalálóktól érkező szabadalmi bejelentések egyharmadát érte el.

A centenáriumi évtől napjainkig (1996–2016)

A hivatal nagyszabású ünnepsorozattal emlékezett meg fennállásának századik évfordulójáról, amelynek első mérföldköve a névváltoztatás volt: 1996. január 1-től az intézmény *Magyar Szabadalmi Hivatal* néven folytatta munkáját. Márciusban *Göncz Árpád* köztársasági elnök látogatást tett a hivatalban.

A centenáriumi díszünnepséget március 21-én tartották az Operaházban. A százéves évforduló tiszteletére készült el a hivatal első honlapja. Az internetes jelenlét abban az időben még meglehetősen ritka fegyvertény volt: a hivatali honlap volt az első website a magyar közigazgatásban, a világ iparjogvédelmi hatóságai között pedig az első tíz közé tartozott.

Az év végére is jutott egy fontos esemény: a magyar kormány felhatalmazta a hivatal elnökét, hogy nyújtsa be az *Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsához* a Magyar Köztársaság csatlakozási kérelmét az *Európai Szabadalmi Egyezményhez*. Magára a csatlakozásra 2003. január 1-jén került sor, ettől kezdve Magyarország az egyezmény és az *Európai Szabadalmi Szervezet* teljes jogú tagjává vált.¹²⁶

A centenáriumi óta eltelt két évtizedben folyamatosan zajlott a hivatal hatósági jogkörét meghatározó jogszabályok felülvizsgálata, korszerűsítése, illetve a hatósági tevékenység összehangolása a törvényi előírásokkal. Erre az időszakra esik a védjegyekre és földrajzi

¹²⁴ Az 1995. évi XXXIII. törvény mindenkor hatályos szövege itt érhető el: http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/1995_xxxiii_szt_20160705_1.pdf.

¹²⁵ Az Országos Találmányi Hivatal éves jelentése, 1991, p. 3: <http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/csatolmanyok/evsjelentes1991.pdf>. Megjegyezzük, hogy a hivatal 120 éves történetét feldolgozó könyvnek a rendelkezésre álló forrásokat feldolgozó statisztikai adatai jelentősen eltérő számokat tartalmaznak. Vö. *Simon*: i. m. (45), p. 184–185.

¹²⁶ Magyarország 2003. január 1-jén csatlakozott az Európai Szabadalmi Egyezményhez: http://www.sztnh.gov.hu/hu/hirek/2003/hirek_20030102_1.html.

árjelzőkre, illetve a szerzői jogi védelemre vonatkozó törvények új változatainak, továbbá az új formatervezésiminta-oltalmi törvénynek a kidolgozása.¹²⁷

Ugyancsak erre a két évtizedre esett az iparjogvédelmi tájékoztatási portfólió jelentős és azóta is folyamatosan zajló korszerűsítése: eleinte CD-ROM-on, majd DVD-n jelentek meg a különböző adatbázisok; később az offline hordozókat sorra az online elérés váltotta fel.

A hivatal a szabadalmi információkat 1987 és 1993 között a HUNPADOC adatbázisban dolgozta fel, amelynek optikai lemezes változata is megjelent. 1994-től a jelentősen kibővített adatbázis HUNPATÉKA néven CD-ROM hordozón jelent meg. A retrospektív feldolgozás eredményeként a HUNPATÉKA a hivatal 1896. évi megalakításától kezdődően az összes magyar szabadalom bibliográfiai adatait és jellemző ábráit tartalmazta, illetőleg az újabb szabadalmi bejelentésekről közzétette a törvényben meghatározott információkat.¹²⁸

A HUNPATÉKA lemez borítója

A HUNPATÉKA-t 2000-ben a PIPACS (Publikus Iparjogvédelmi AdatbázisCsalád) integrált adatbázis váltotta fel, amely az összes magyarországi iparjogvédelmi oltalmi forma együttes keresését is lehetővé tette. A PIPACS adatbázist 2011-ig negyedévente adták ki DVD-n; ettől kezdve szerepét az online *e-kutatás* vette át.¹²⁹

Fontos változásokat idézett elő a hatósági munkában a közigazgatási hatósági eljárásokról és szolgáltatásokról,¹³⁰ illetve az elektronikus információszabadságról szóló törvény.¹³¹

¹²⁷ 1997. évi XI. törvény a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról; 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról; 2001. évi XLVIII. törvény a formatervezésiminta-oltalomról.

¹²⁸ Várhegyi Ákos: Az informatika fejlődésének áttekintése a Magyar Szabadalmi Hivatalban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 104. évf. 1. sz., 1999. február, p. 23–31.

¹²⁹ Tószegi Zsuzsanna: Innovatív szolgáltatási portfólió kialakítása és fejlesztése az iparjogvédelmi hatóság 120 éves története során. Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 63. évf. 10. sz. 2016: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?sid=d793d45446022d967a6132e11da891ca&id=6280&issue_id=584.

¹³⁰ 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.

¹³¹ 2005. évi XC. törvény az elektronikus információszabadságról.

A közigazgatás korszerűsítését előíró törvény követelményrendszeréhez igazodva az intézmény 2006-tól, majd 2011-től több lépcsőben vezette be az elektronikus ügyintézési rendszert. Az első intézkedés hatására a hivatal 2006. január 1-je óta kizárólag elektronikus formában, a honlapon teszi közzé a *Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítőt*, regisztráció és díjfizetési kötelezettség nélkül.¹³²

2011-ben vezette be, és azóta folyamatosan fejleszti és bővíti a hivatal elektronikus tájékoztatási, illetve ügyintézési szolgáltatásait. A portálon keresztül hozzáférhető tájékoztatási szolgáltatások:

- e-nyilvántartás,¹³³
- e-kutatás,¹³⁴
- e-iratbetekintés.¹³⁵

Az e-ügyintézés¹³⁶ keretében a következő esetekben lehet elektronikus úton a hatósághoz folyamodni:

- a szabadalmi, védjegy, formatervezési minta, növényfajta, földrajzi árujelző stb. területen oltalom szerzésére irányuló kérelem benyújtása,
- oltalom alatt álló védjegyek és formatervezésiminta-oltalmak megújítása,
- iparjogvédelmi ügyekben adatváltozás tudomásulvétele iránti kérelem, járulékos beadványok és iratbetekintésre irányuló kérelem előterjesztése,
- hitelesített elektronikus lajstromkivonat igénylése,
- árva művek felhasználásának engedélyezésére irányuló kérelem betérjesztése,
- közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásával és felügyeletével kapcsolatos ügyek intézése,
- K+F-minősítési eljárás iránti kérelem benyújtása.¹³⁷

2010-ben a hivatal illetékességi köre kiegészült a szerzői jogi közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásának és felügyeletének ellátásával. A hatáskör bővülésével köthető össze az intézmény 2011. január 1-jétől érvényes új neve: *Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala*.

A 2013. év egyik legfontosabb eseménye volt a *Jedlik-terv* néven bevezetett, a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti stratégia kormányzati elfogadása. A stratégia – amely

¹³² A hivatalos lap 2006-tól a következő címen érhető el: <http://www.sztnh.gov.hu/hu/szakmai-oldalak/szabadalmi-kozlonny-es-vedjegyertesito>.

¹³³ Az e-nyilvántartás keresőfelülete: <http://epub.hpo.hu/e-nyilvانتartas/?lang=HU>.

¹³⁴ Az e-kutatás keresőfelülete: <http://epub.hpo.hu/e-kutatas/?lang=HU>.

¹³⁵ Az e-iratbetekintés keresőfelülete: <http://epub.hpo.hu/e-aktabetekintes/?lang=HU>.

¹³⁶ Az e-ügyintézés oldala: <https://ugyintezes.sztnh.gov.hu/eBej2/step1>.

¹³⁷ A szolgáltatások fejlesztéséről részletes tájékoztatást tartalmazó cikk: *Tószegi Zsuzsanna: Az elektronikus kormányzati fejlesztések tapasztalatai a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 2. sz., 2012, p. 114–128: <https://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/201202-pdf/05.pdf>.*

teljes terjedelmében letölthető a hivatali honlapról,¹³⁸ középtávú célkitűzéseket fogalmaz meg a 2013-tól 2016-ig terjedő időszakra.¹³⁹ A Jedlik-terv négy fő pillére:

1. iparjogvédelemmel a nemzetgazdaság felemelkedéséért,
2. a szerzői jog a kreatív iparágak és a kultúra fellendítéséért,
3. a nemzetpolitika szolgálata a szellemi tulajdon eszköztárával,
4. a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó intézményrendszer teljesítőképességének a fokozása.

A hivatal 120 éves történetét egy jelentős szakmadiplomáciai eseménnyel zárjuk. A Szellemi Tulajdon Világszervezete 2015 októberében megtartott közgyűlésén hagyta jóvá a budapesti székhelyű *Visegrádi Szabadalmi Intézet* (VPI) – az új nemzetközi szabadalmi hatóság – megalakulását. A sokéves előkészítés után a VPI 2016. július 1-jén kezdte meg működését.

A hivatal székhelyei 1896–2016

1896–1925	Erzsébet krt. 19.
1926–1949	Akadémia utca 12. (Az OTH is itt volt elhelyezve 1949 elején ¹⁴⁰)
1950	Sztálin tér 4. (1858-tól, majd 1990-től ismét Erzsébet tér, 1946–1953 között Sztálin tér, 1953–1989 között Engels tér)
1951	Nádor utca 7. (1847-től Nádor utca/Palatin Gasse, 1968–1990 Münnich Ferenc utca)
1952–2015	Géza utca 2. (1874-1955 között Géza utca, 1956-tól Garibaldi utca)
2016–	II. János Pál pápa tér 7. (1873-tól Új vásártér, 1902–1946 között Tisza Kálmán tér, 1946–2011 között Köztársaság tér)

¹³⁸ A szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti stratégia (Jedlik-terv): <http://www.szttnh.gov.hu/hu/szttnh/kiadvanyok/a-szellemi-tulajdon-vedelmere-iranyulo-nemzeti-strategia-jedlik-terv>.

¹³⁹ A hivatal szempontjából nem mondhatni szerencsés névválasztásnak, hogy a kormány 2015 szeptemberében elfogadta és a médiában népszerűsítette a *Jedlik Ányos-tervet*, amely az e-mobilitás széles körű elterjedését hivatott elősegíteni: <http://hirlevel.egov.hu/2015/07/25/a-kormany-14872015-vii-21-korm-hatarozata-a-jedlik-anyos-tervhez-kapcsolodo-jogalkotasi-feladatokrol/>.

¹⁴⁰ Közületi útmutató. Állami Lapkiadó, 1949, p. 6.